



**ALAPJOGOKÉRT
KÖZPONT**

**ŐSZINTESÉG, BÁTORSÁG, BÜSZKESÉG
ÚJRA NAGGYÁ TESZIK MAGYARORSZÁGOT**

A magyar modell a válságkezelésben

Tartalomjegyzék

1. Az értékalapú válságkezelési filozófia meghonosítása	3
1.1. Az emberi közösségeket összekovácsoló értékek meggyengülése áll a válságok háttérében... 3	
1.2. Értékmegújuláson alapul Magyarország válságkezelési filozófiája	4
2. Szuverenitás, stabilitás, munkaalapú társadalom és konzervatív szabadságfelfogás	7
2.1. A pénzügyi szuverenitás, valamint a politikai- és kormányzati stabilitás megteremtése	7
2.2. A pragmatikus közgazdasági gondolkodás és a munkaalapú társadalom.....	13
2.3. A munkalapú társadalom és az egyéni szabadságfelfogás konzervatív átértelmezése	17
2.4. A pénzügyi szuverenitást, valamint a munkaalapú gazdaság- és társadalom kialakulását elősegítő válságkezelő intézkedések.....	21
3. A nemzetállamok és az Európai Unió válságkezelő képessége	24
3.1. Jelentősen nőtt Magyarország válságkezelő képessége	24
3.2. A nemzetállamok bizonyulnak hatékonyak a válságkezelések során	29

1. Az értékalapú válságkezelési filozófia meghonosítása

1.1. Az emberi közösségeket összekovácsoló értékek meggyengülése áll a válságok háttérében

A 2008-as pénzügyi összeomlással beköszönő gazdasági válság azonnal a politikai napirend meghatározó és tartós témájává vált. A sikeres válságkezelés mibenléte a közélet minden szereplőjét foglalkoztatta, így az akkor még ellenzékben lévő Fidesz-KDNP vezetője, Orbán Viktor is rendszeresen megnyilvánult a kérdésben. A későbbi miniszterelnök azonban a fősodortól eltérő megközelítést alkalmazott, és a válság okait elsősorban nem a pénzügyi-gazdasági összeomlásban látta – arra legfeljebb csak okozatként tekintett – hanem az emberi közösségeket összekovácsoló értékek meggyengülésében.

A Fidesz elnöke 2009-ben a magyarországi történéseket globális összefüggésekben is elhelyezve úgy fogalmazott, hogy a *„krízis az az állapot, amelyben minden érték elértéktelenedése következik be. Nekünk pedig ezt az állapotot kell megszüntetnünk és föloldanunk. Kétségkívül egyfajta hitel- és fedezeti válságról van szó, de nem pénzügyi értelemben. A szó, a logosz hitelét és becsületét kellene visszaállítani. A hazugságban-lét állapotát kellene megszüntetni. Az emberi kultúrán végigvonuló első hazugság következményét kellene fölszámolni. S nemcsak Magyarországon, nemcsak Közép-Európában, nemcsak Európában, hanem mondhatom úgy: globális méretekben is. Gondoljanak a most kiobbant pénzügyi válság okaira! A pénzügyi válság oka nem az volt, hogy bizonyos piaci, gazdasági mechanizmusok rosszul működtek. Ennek a válságnak a kiobbantó oka közvetlenül az volt, hogy bizonyos emberek, akik jelentős vagyonnal és pénzügyi eszközzel rendelkeztek, úgy döntöttek, hogy bármi áron meg akarják sokszorozni a vagyonukat”*.¹

2011-ben pedig már miniszterelnökként jelentette ki Orbán Viktor a válság szellemi gyökerei kapcsán, hogy *„az évek óta tartó folyamatos világválság aligha orvosolható a jelenlegi keretek között. Alapvető fordulatra van szükség, mert nemcsak gazdasági és pénzügyi és ökológiai világválság dúl az egész bolygón, hanem szellemi is – és valószínűleg ez a többi válság alapja.*

¹ Orbán Viktor beszéde a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége 20. születésnapján, Esztergomban, 2009. szeptember 6-án. Internetes elérhetőség:

http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/a_gy_337_ztesnek_nem_igaza_hanem_dolga_van

A teremtőjétől elszakadt embernek bomlik a hite, az erkölcse, a családja, a társadalma, Czakó Gábor valami olyasmit mondana, hogy céljai leszálnak az öve alatti tartományba: önző lesz, és pillanatnyi érdekeit többre tartja az igazságnál, megszűnik együttműködni, többé nem tekint mások, de az egész föld javára sem”.² Az Orbán Viktor által hangsúlyozott „elértéktelenedés” állapotát egymást követő válsághelyzetek jellemzik, hiszen világos értékrend nélkül nem csak a hirtelen jelentkező krízisek kezelhetők nehezebben, de az élet természetes velejárójaként felbukkanó társadalmi és gazdasági nehézségeknek is súlyosabb következményei lehetnek.

Mindezt az elmúlt 10 év európai eseményei is alátámasztották: a 2007/08-ban kirobbant pénzügyi- és gazdasági válság után a 2015-ben kezdődött migrációs krízissel, majd a 2020-ban kitört koronavírus-járvány hatásaival is nehezen birkózott/birkózik meg a kontinens. Arról már nem is beszélve, hogy a válságjelenségek következtében minden korábbinál erőteljesebben kerültek felszínre az Európai Unió intézményrendszerének működési anomáliái. Utóbbi legsúlyosabb és precedens nélküli következményeként az egyik legmeghatározóbb tagállam, Nagy-Britannia 2020. január 31-én – egy négy évvel korábbi népszavazás következményeként – kilépett az EU-ból.

1.2. Értékmegújuláson alapuló Magyarország válságkezelési filozófiája

Magyarország európai viszonylatban is hatékonyan kezelte az elmúlt évtized kríziseit, a 2010 óta hatalmon lévő Fidesz-KDNP ugyanis értékmegújulással járó válságkezelési filozófiát honosított meg, melynek lényegét érdemes a 2010-es évek elején lezárult gazdasági válság kezelésének bemutatásával ismertetni. Az Orbán-kormány válságkezelése ugyanis merőben eltért a gazdasági- és politikai kormányzásból már 2006-ra megbukott balliberális kormányok gyakorlatától. Utóbbiak – az országra gyakorlatilag egyfajta vállalatként tekintve – kizárólag a makrogazdasági mutatókra helyezték a hangsúlyt, és lakossági megszorításokban, valamint nemzetközi hitelfelvételekben gondolkodtak.³

² Orbán Viktor beszéde a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége VIII. Országos Kongresszusán, Budapesten, 2011. október 07-én. Internetes elérhetőség:

http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/elveszett_a_cselekvés_tisztelete

³ Lásd EU-IMF-Világbank hitelfelvétel 2009-ben.

Ehhez képest az Orbán-kormány abból indult ki, hogy a krízis utáni világ nem lehet ugyanolyan, mint a korábbi, így hazánk hosszú távú fejlődésének biztosítása érdekében összetett és értékmegújulást hozó válságkezelésre van szükség. Orbán Viktor még ellenzéki szerepben megfogalmazott véleménye szerint ugyanis, a pusztá gazdasági válságkezelés „nem más, mint a válság konzerválása”⁴, mivel az önmagában csak a krízist előidéző állapot helyreállítására vállalkozik. A restaurációval visszaállított működési elvek pedig szükségszerűen újra és újra előidézik ugyanazt a válságot, esélyt sem adva egy fenntartható gazdasági modell kialakításának.

Éppen ezért a későbbi miniszterelnök a válság előtti állapothoz való visszatérés ígéretével szemben egy olyan értékrend újrafelfedezésének ajánlatát fogalmazta meg, ahová „a legsötétebb és legkilátástalanabb pillanatban is visszatérhetnek az emberek, szembenézhetnek önmagukkal, újra fölfedezhetik és tisztán láthatják közös értékeiket”.⁵ Ezek pedig a magyar nemzeti hagyományokban lakozó értékek voltak, melyek ismételt érvényre juttatásával fokról fokra visszaépíthető az az erkölcsi keretrendszer, amely a későbbiekben képes lesz gátat szabni a kapitalizmusban is érvényre jutó emberi gyarlóságnak. E morális szabályozórendszer egy lehetséges változataként Orbán Viktor a magyarság kárpát-medencei megmaradásában kulcsszerepet játszó keresztény tanítást kínálta fel, amely – Gilbert Keith Chesterton angol filozófus szemléletes példáját átvéve⁶ – falként védelmezi a közösség életét az arra leselkedő, külső veszélytől.⁷

⁴ Orbán Viktor beszéde a „Jövőkép” című kötet bemutatóján, Budapesten, 2009. március 27-én. Internetes elérhetőség: http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/valsagkezel_337_mekkmestert_keresnek

⁵ Orbán Viktor beszéde Nagy Imre kivégzésének 52. évfordulóján a Kisfogház Emlékhelyen, Budapesten. Internetes elérhetőség: http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/1956_orok_igazodasi_pont

⁶ „Lehetséges, hogy a keresztény tanítás és fegyelem olyan, mint egy fal, de ez a fal játszóteret kerít be. A kereszténység az egyedüli keret, melyben a pogány öröm fennmaradhatott. Képzeljük csak el, hogy gyermekek játszadoznak a tengerből magasan kiemelkedő sziget gyepes ormán. Míg a szirt szélén ott állt a fal, a legbolondabb játékba is nyugodtan belevethették magukat, s a sziget olyan lett, mint egy lármás gyerekszoba. Ám egy napon leomlott a fal, és elébük tárult a veszély a maga meztelenségében. Nem zuhantak a mélybe, de mikor barátaik visszatértek, ott találták őket összebújva és dideregve a sziget közepén, és ajkukon elnémult a dal” – CHESTERTON, 2004. 149-150. o.

⁷ Lásd Orbán Viktor beszéde a Becket Szent Tamás-napi ünnepségen, Esztergomban, 2009. január 5-én. Internetes elérhetőség:

http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/erkolcsi_hianyossagokra_vezethet_337_vissza_a_valsg

A nemzeti hagyományból és a keresztény tanításból táplálkozó erkölcsi kereteket még az állam is képtelen teljes egészében kiváltani, mivel az állami szabályozórendszer a korábbi krízisekből levont tanulságok alapján felépítheti ugyan a maga ellenőrző mechanizmusait, ezek azonban képtelenek előre jelezni a merőben új természetű válságokat. A közösség múltjában gyökerező morál viszont még a legvészesterhesebb időkben is örök zsinórmértékül szolgálhat, egyfajta társadalmi immunrendszerként hozzájárulva a krízisek mielőbbi leküzdéséhez.

Orbán Viktor ez utóbbival kapcsolatban 2009-ben úgy fogalmazott, hogy *„én híve vagyok persze annak, hogy erősítsük a mostani szabályokat, de egyúttal annak is híve vagyok, hogy lássuk be, hogy semmilyen állami szabályozórendszer nem képes helyettesíteni azokat az erkölcsi szabályokat, amelyeknek egyébként állami kikényszerítés nélkül is működniük kell egy egészséges emberi közösségben. Ezt csak azért akartam elmondani, hogy ha le akarom fordítani mindezt magyarra, hogy ne hogy azt higgyük, hogy egy alapvető erkölcsi, lelki természetű változás nélkül, önmagában az állami szabályozórendszer megváltozása majd meg fogja hozni azokat az eredményeket, amiket mindannyian várunk a következő, előttünk álló néhány esztendőből. Nélkülünk, mindannyiunk nélkül, Önök nélkül ez a változás nem fog bekövetkezni. Az állami szabályozórendszer változása csak az Önök közreműködésével, erkölcsi alapú közreműködésével, annak segítségével hozhatja meg a kívánt eredményt”*.⁸

Mindemellett a magyar nemzet tagjainak munkáját is elengedhetetlennek tartotta a Fidesz elnöke, hiszen véleménye szerint *„a gazdaság energiái nem a kormányból táplálkoznak. A gazdaság erői azokból a magyar emberekből, ha úgy tetszik a vállalkozó szellemű, tette kész, munkájukat elvégezni hajlandó, új dolgokra vállalkozó magyarokból fakadnak”*.⁹ Orbán Viktor szavaiban tehát a munkaalapú társadalom- és gazdaság kialakításának szükségessége és az egyéni szabadságfelfogás konzervatív átértelmezése is megjelenik. Ezek együtt annak a pragmatikus közgazdasági gondolkodásnak is a részét képezik, amelyek a 2010 utáni sikeres gazdasági válságkezelés alapjául szolgáltak. A szellemi fordulat ugyanakkor csak hazánk kellő

⁸ Orbán Viktor beszéde a Becket Szent Tamás-napi ünnepségen, Esztergomban, 2009. január 5-én. Internetes elérhetőség:

http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/erkolcsi_hianyossagokra_vezethet_337_vissza_a_valsg

⁹ Orbán Viktor beszéde Matolcsy György "Éllovasból sereghajtó" című könyvének bemutatóján, Budapesten, 2008. október 3-án. Internetes elérhetőség:

http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/a_magyarok_mindenre_kepesek_meg_a_legjobbra_is

mértékű pénzügyi szuverenitásának megteremtésével, valamint a politikai- és kormányzati stabilitás biztosításával hozhatott eredményt.¹⁰ Ezek azok az elvek, amelyek a gazdasági válság, a migrációs krízis és a koronavírus-járvány kezelését is áthatották/áthatják és amelyek valódi kormányzati (stabilitás, szuverenitás), valamint társadalmi (munkaalapú társadalom, konzervatív szabadságfelfogás) értékmegújulást eredményeztek.

2. Szuverenitás, stabilitás, munkaalapú társadalom és konzervatív szabadságfelfogás

2.1. A pénzügyi szuverenitás, valamint a politikai- és kormányzati stabilitás megteremtése

A nemzeti szuverenitás egyik alapját képező pénzügyi szuverenitás fokozatos visszaszerzése kulcsfontosságú volt a hatékony gazdasági válságkezelés szempontjából, hiszen kellő mértékű pénzügyi függetlenség nélkül senki sem képes önálló döntéseket hozni. Enélkül az ország kiszolgáltatott állapotba kerül, és a kormánynak a választópolgárok érdekeinek érvényesítése helyett elsősorban a nemzetközi pénzügyi, gazdasági- és politikai elit követelményeinek kell eleget tennie, ha el akarja kerülni a pénzügyi összeomlást.

Ez történt 2010 előtt hazánkban is, amikor – 6 éves balliberális kormányzás következtében – „2008 őszére, Gyurcsány Ferenc kormányzásának utolsó évére kényszerpályára került Magyarország”¹¹, a balliberális kormányzás és a gazdasági világválság ugyanis az 1989/90-es rendszerváltás utáni időszak legsúlyosabb krízisébe sodorta Magyarországot. Az államcsőd elkerülése érdekében a Gyurcsány-kormány 2008-ban egy 20 milliárd euró értékű hitelszerződést kötött az EU-IMF-Világbank hármassal, ami jelentősen csökkentette Magyarország önállóságát és gyakorlatilag pénzügyi gyámság alá helyezte hazánkat. „Mindez

¹⁰ Bár jelen tanulmány elsősorban a gazdasági válságon keresztül mutatja be a 2010 utáni Orbán-kormányok válságkezelési filozófiáját, fontos hangsúlyozni, hogy nem csak a balliberális kormánytól örökölt gazdasági válság kezelése zajlott a fenti értékek mentén: a konzervatív szabadságfelfogás, a munkaalapú gazdaság- és társadalom, a pénzügyi szuverenitás kiszélesítésére való törekvés, valamint a politikai- és kormányzati stabilitás biztosítása a 2015-ben kezdődő migrációs krízis kezelésében, majd a 2020-ban kirobbant koronavírus-járvány okozta károk helyreállításában is kulcsfontosságú szerepet játszott.

¹¹ Alapjogokért Központ: A magyar pénzügyi szuverenitás visszaszerzése 2010-től. Internetes elérhetőség: http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2020/02/penzugyi_szuverenitas.pdf

azt is jelentette, hogy a feltételeket a nemzetközi pénzügy diktálta, nem a magyar választópolgárokat képviselő Országgyűlés. Ez a szuverenitás klasszikus értelmezéseire úgy fordítható le, hogy a terület és a népesség feletti végső hatalom ezzel kulcsfontosságú döntésekben Magyarországon kívülre került. A klasszikus megkülönböztetés szerinti jogi, formális-legális szuverenitás ezzel ugyan nem sérült, a gyakorlati, informális-materiális értelemben vett szuverenitás azonban annál inkább”.¹²

A Fidesz-KDNP gazdaságpolitikájának köszönhetően azonban Magyarország 2010 után fokozatosan kikerült a nemzetközi szervezetek gyámsága alól, és mára olyan mértékű pénzügyi szuverenitással bír, amely – azon túl, hogy az ország fejlődéséhez, és ezáltal a magyarok életszínvonal-emelkedéséhez is jelentősen hozzájárul – a nemzeti szuverenitás védelmére és a magyar érdekek nemzetközi- és európai politikai térben történő érvényesítésére is lehetőséget biztosít.¹³

A változások konkrét számadatokkal is bizonyíthatóak. Az Orbán Viktor vezette kormányok lakossági megszorításokat elvető, valamint munkahelyteremtésre- és adócsökkentésekre épülő gazdaságpolitikája következtében ugyanis hazánk GDP-arányos államadóssága 80,8 százalékról 66,3 százalékra mérséklődött 2010 és 2019 között¹⁴, melynek keretében többek között a teljes EU-IMF-Világbank hitel is visszafizetésre került.¹⁵ Mindemellett az államháztartás hiánya minden évben 3 százalék alatt teljesült a 2012 és 2019 közötti időszakban¹⁶, és a külföldiek forintban fennálló állampapírállományának részaránya 47 százalékról 23 százalékra csökkent ugyanezen időszak alatt.¹⁷ Továbbá Magyarország 2013-

¹² I. m.

¹³ Bár e tanulmány írásával egy időben zajló koronavírus járvány Magyarország gazdaságát is érzékenyen érinti, a 2010 utáni gazdaságpolitikai eredményeknek köszönhetően nem került veszélybe Magyarország pénzügyi függetlensége.

¹⁴ Forrás: Magyar Nemzet és infostart.hu. Internetes elérhetőség:
<https://magyarnemzet.hu/gazdasag/apadoban-az-allamadossag-7787951/> és
<https://infostart.hu/gazdasag/2020/03/31/csokkent-az-allamadossag-2019-ben>

¹⁵ Forrás: Magyarország Kormánya. Internetes elérhetőség:
<https://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/magyarorszag-visszafizette-az-europai-bizottsagtol-felvett-hitelt>

¹⁶ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség:
https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/teina200.html

¹⁷ Forrás: novekedes.hu. Internetes elérhetőség:
<https://novekedes.hu/elemezsek/mennyire-valsagallo-magyarorszag>

ban – 9 év után – kikerült az EU túlzottdeficit-eljárása alól¹⁸, a bankrendszeren belüli hazai tulajdon 2014-re már meghaladta az 50 százalékos arányt¹⁹ és 2010-hez képest 52 százalékkal, azaz mintegy 6 ezer milliárd forinttal nőtt az állami vagyon nyilvántartási értéke, amely ma már megközelíti a 18 ezer milliárd forintot.²⁰

Fontos hangsúlyozni, hogy a kormányzó Fidesz-KDNP nem csak a gazdaságpolitikájával, de alkotmányos eszközökkel is igyekezett szavatolni Magyarország pénzügyi szuverenitását: a 2012-től hatályos Alaptörvény az Alapvetés című fejezetben deklarálja, hogy *„Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti”*²¹ és ezen *„elv érvényesítéséért elsődlegesen az Országgyűlés és a Kormány felelős”*.²² Az Állam című fejezet közpénzekről szóló része pedig egy szigorú adósságszabályt is tartalmaz [36. cikk, (4) és (5) bekezdés], amely kimondja, hogy *„az Országgyűlés nem fogadhat el olyan központi költségvetésről szóló törvényt, amelynek eredményeképpen az államadósság meghaladná a teljes hazai össztermék felét. Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Országgyűlés csak olyan központi költségvetésről szóló törvényt fogadhat el, amely az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését tartalmazza”*.²³ Ezekről a rendelkezésekről *„csak különleges jogrend idején, az azt kiváltó körülmények okozta következmények enyhítéséhez szükséges mértékben, vagy a nemzetgazdaság tartós és jelentős visszaesése esetén, a nemzetgazdasági egyensúly helyreállításához szükséges mértékben lehet eltérni”*.²⁴

Mindez egyben azt jelenti, hogy 2012 óta a pénzügyi szuverenitás védelme már nemcsak a kormány, de a magyar állam egyik legfontosabb alapértékének is számít, melynek érvényesítéséről a mindenkori parlamenti többségnek is gondoskodnia kell. Fontos kiemelni,

¹⁸ Forrás: Magyar Nemzet. Internetes elérhetőség:

<https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/dontottek-magyarorszag-kikerul-a-tulzottdeficit-eljaras-alol-4099055/>

¹⁹ Forrás: Népszava. Internetes elérhetőség:

https://nepszava.hu/1028512_a-bankrendszer-fele-magyar-tulajdonban

²⁰ Forrás: Magyar Demokrata. Internetes elérhetőség:

<https://demokrata.hu/gazdasag/tiz-ev-alatt-masfelszeresere-nott-az-allami-vagyon-203676/>

²¹ Magyarország Alaptörvénye, Alapvetés, N) cikk (1) bekezdés.

²² I. m., Alapvetés, N) cikk (2) bekezdés.

²³ Magyarország Alaptörvénye, Az Állam, 36. cikk (4) és (5) bekezdés.

²⁴ I. m., Az Állam, 36. cikk (6) bekezdés.

hogy ellenkező esetben nem „csak” mulasztásos alkotmánysértés valósul meg, de akár még az Országgyűlés feloszlata is bekövetkezhet. Az Alaptörvény szerint ugyanis „a központi költségvetésről szóló törvény elfogadásához a 36. cikk (4) és (5) bekezdésében foglaltak betartása érdekében a Költségvetési Tanács előzetes hozzájárulása szükséges”.²⁵ A Költségvetési Tanács előzetes hozzájárulása nélkül tehát nem lehet elfogadni Magyarország költségvetését, a köztársasági elnök pedig – a választások egyidejű kitűzésével – feloszlathatja azt az Országgyűlést, amelyik „az adott évre vonatkozó központi költségvetést március 31-ig nem fogadja el”.²⁶

Mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a pénzügyi szuverenitás közjogi garanciáit leginkább biztosító közpénzügyi alfejezet – benne az adósságszabállyal és a Költségvetési Tanács alkotmányos intézménnyé emelésével – a 2012 óta hatályos Alaptörvény egyik leginnovatívabb részének számít, hiszen „közismert, hogy Hazánkban az előző Alkotmánynak nem volt önálló gazdasági-pénzügyi fejezete. Pénzügyi jogi vonatkozásban az alkotmányszöveg igen kevés közvetlen rendelkezést tartalmazott, jóllehet külön pénzügyi fejezet beiktatását már 1990-től kezdve szükségesnek tartották” (Klicsu 2019, 405).

Nem véletlen, hogy a Fidesz-KDNP alkotta kétharmados parlamenti többség alkotmányos erővel is igyekezett védeni az ország pénzügyi szuverenitását, hiszen az a mindenkori magyar kormányzat érdemi döntés- és cselekvőképességének biztosításában is kulcsszerepet játszik. Fontos hangsúlyozni, hogy utóbbi biztosításában a politikai- és kormányzati stabilitás is nélkülözhetetlen tényező. A választói akaratnak köszönhetően a magyar kormány 2010 óta biztos parlamenti támogatást tudhat maga mögött, a 2015-2018 közti időszakot leszámítva ráadásul az országgyűlési képviselők alkotmányozó többségére is számíthatott.²⁷ A kormányfő ezt a 2014-es országgyűlési választás előtt versenyelőnyként mutatta be a választók számára: „Megértettük, hogy a gazdasági siker legfontosabb feltétele a politikai egység és az erős felhatalmazás. A kétharmad Magyarország legfontosabb versenyelőnye. Ezt onnan is tudjuk,

²⁵ I. m., Az Állam, 44. cikk (3) bekezdés.

²⁶ I. m., Az Állam, 3. cikk (3) bekezdés b) pont.

²⁷ 2020. október 11-én a szerencsi-tiszaújvárosi, Borsod megyei 6. számú választókerület szavazói egy időközi választáson dönthettek a kétharmados kormánypárti többség formális megszűnéséről. Mivel a Fidesz-KDNP jelöltje győzött az összbaloldali jelölttel szemben, a kétharmad továbbra is intakt maradt.

hogy ezt támadták a leginkább”. Azt is hozzátette, hogy „2014 tétje Magyarország számára, hogy megőrizzük ezt a versenyelőnyünket, mert abban a helyzetben, amiben a világ van, a stabilitás, a gyorsaság, az erő a legfontosabb tényezők”.²⁸

Mindemellett a politikai- és kormányzati stabilitást Orbán Viktor miniszterelnök vezetési filozófiája is tovább erősítette, hiszen a miniszterelnök a kormányzati stabilitásra is kiemelt figyelmet fordított: 10 év alatt mindössze 7 parlamenti cikluson belüli minisztercserét eszközölt, ami jóval kevesebb a 2002 és 2010 közötti balliberális kormányzás során tapasztalt 26 minisztercserénél. A jelenlegi kormányfő 2020. január 9-én, évindító nemzetközi sajtótájékoztatóján külön ki is tért arra, hogy minek köszönhető a korábbi időszakhoz viszonyított kevesebb minisztercserére: *„Nekem az a véleményem, hogy a kormányzás, az egy rendkívül felelősségteljes, nehéz és kockázatos műfaj és nem szabad kapkodni, és a kormányrudat nem lehet összevissza rángatni, abból baj lesz. Tehát ezért a személycserékkel is nagyon megfontoltnak és óvatosnak kell lenni. Mondhatnám, hogy az én filozófiám, nix ugribugri.”²⁹*

A XXI. Század Intézet „Európai Stabilitási Index 2016-2019” című elemzése³⁰ szerint hazánk az EU-ban Málta után a második legstabilabb ország, a jelzett időszakban idén – a politikai stabilitás mellett – olyan tényezőket is számításba véve, mint például a gazdasági növekedés, az államháztartás egyensúlya, vagy éppen az államadósság alakulása. A széleskörű kormányzati döntés- és cselekvőképesség kiemelkedő jelentőséggel bírt a 2010-es kormányváltás óta eltelt 10 évében, hiszen jelentősen megnövelte a kormányzat reagálási képességét, ami kiemelt fontossággal bír az olyan válsághelyzetekkel telített történelmi időszak során, mint amilyen a 2007/08-as gazdasági világválság utáni világot jellemzi.³¹

²⁸ „Orbán megőrizné a kétharmadot” – Origo. 2014.03.21. Internetes elérhetőség: <https://www.origo.hu/itthon/20140321-orban-szerint-a-ketharmad-a-legfontosabb-versenyelonyunk.html>

²⁹ Orbán Viktor miniszterelnök megfogalmazása újságírói kérdésre válaszolva 2020. január 9-én, a Budapesten megtartott nemzetközi sajtótájékoztatón.

³⁰ Deák Dániel (szerk.): *Európai Stabilitási Index 2016-2019*. XXI. Század Intézet. 2020, Budapest. Internetes elérhetőség: https://www.xxiszazadintezet.hu/wp-content/uploads/eu_stab_ind_2020_page.pdf

³¹ Fontos hangsúlyozni, hogy a széleskörű döntés- és cselekvőképességben önmagában még nem elég, a hatékonysághoz és a sikerességhez a megfelelő szakpolitikai- és kormányzati döntések is elengedhetetlenek.

Ezt annak tükrében érdemes nézni, hogy a XX. század robbanásszerű technológiai fejlődése következtében a fejlett nyugati világ országai mára minden korábbinál szorosabb pénzügyi- és gazdasági kapcsolatokat alakítottak ki egymással. Mindezt az is elősegítette, hogy a második világháború óta eltelt évtizedekben nem került sor érdemi, közvetlen katonai konfliktusra ezen országok között, ráadásul a Szovjetunió 30 évvel ezelőtti összeomlása után újabb és újabb államok vették át a nyugati világrend működési normáit (pl.: demokratikus jogállamiság, piacgazdaság) és csatlakoztak az egyre globalizáltabb nyugati világrendhez.

A békés együttélés, valamint a technológiai fejlődés folyamatosan gyorsuló világhoz vezetett, ami a válságok természetére is hatást gyakorolt. Ezt elemezve Arjen Boin, a Leideni Egyetem professzora egy 2009-es tanulmányában határokon átívelő, ún. „áterjedő” válságoknak nevezte a 21. század „modern” kríziseit. Ilyen válságról akkor beszélünk, amikor olyan összetett rendszerek állnak intenzív fenyegetés alatt, melyek könnyen átléphetik a földrajzi határokat, és így több országot vagy akár kontinenseket is érinthetnek. Az „áterjedő” válságoknak ráadásul funkcionális határai sincsenek: a pénzügyi rendszerből az ipari szektorba kerülhetnek át, a magánszektorból begyűrűzhetnek a közszférába vagy az egyik ipari szektorból a másikba léphetnek át. Végezetül az időbeliségüket is nehéz meghatározni: míg egy hagyományos krízisnél lehet tudni annak kezdetét és végét, addig az „áterjedő” válságokat időben nem lehet pontosan meghatározni, és akár évekig is éreztethetik a hatásukat.

A sok bizonytalanság következtében ezek az új típusú válságok könnyen „hatalmi vákuumot” okozhatnak, hiszen eltérő politikai álláspontok alakulhatnak ki azzal kapcsolatban, hogy ki képes hatékonyan kezelni őket: a nemzetállamok vagy a nemzetközi szervezetek/államszövetségek, a központi hatalom vagy a helyhatóságok, az állam vagy a piac (Boin 2009, 368-369)? Az „áterjedő” válságok Európát, és így Magyarországot sem kímélték a 21. században: a gazdasági világválság után a migrációs krízis, majd a koronavírus-járvány is magán viseli az ilyen új típusú krízisek ismertetőjegyeit. Az Arjen Boin által meghatározott ún. „hatalmi vákuum” is megfelel a valóságnak, az elmúlt években ugyanis a „föderális Európai Unió kontra nemzetek Európája”-vita is felerősödött az európai politikai napirenden.

Sőt, a kérdés odáig fajult, hogy Nagy-Britannia 2020-ban végül kilépett az EU-ból, s ilyen „radikális” lépésre korábban még sosem volt precedens az államszövetség történetében. Mindemellett az a tény, hogy szűk 13 év alatt 3 jelentős „átterjedő” válságjelenség is sújtotta Európát, visszaigazolta Boin jóslatát, a Leideni Egyetem professzora ugyanis már 2009-ben azon az állásponton volt, hogy az „átterjedő” krízisek száma és okozott kára – a globalizáció árnyoldalaként – csak növekedni fog a jövőben. A modern társadalmak ugyanis mára szoros kapcsolatba kerülnek egymással: az utazás olcsóvá és egyszerűvé vált, az egész világot behálózó internetnek köszönhetően jelentősen felgyorsult az emberek közötti kommunikáció, a globális ellátási láncok pedig folyamatosan és kiszámíthatatlanul változnak. Mindez a számos előnye mellett rengeteg veszélyforrást is hordoz magában, hiszen a globális hálózati lefedettség miatt a kisebb zavarok is gyorsan elterjednek. Éppen ezért az egyes államoknak fel kell készülniük az olyan válsághelyzetekre, amelyek gyors, koordinált és gyakran improvizációval járó döntéseket és cselekvést igényelnek (Boin 2009, 369-370).

A 2010-ben kormányra kerülő Fidesz-KDNP jól érzékelhetően felismerte mindezt: a politikai- és kormányzati stabilitás, valamint a kellő mértékű pénzügyi szuverenitás megteremtésével az Orbán Viktor vezette politikai erő egy döntés- és cselekvőképes államszervezetet alakított ki. A szélesebb értelemben vett magyar modell hatékony válaszadóképességével a 2010 utáni globális- és európai válságok idején is kiállta a próbát.

2.2. A pragmatikus közgazdasági gondolkodás és a munkaalapú társadalom

A politikai- és kormányzati stabilitás biztosítása, valamint a kellő mértékű pénzügyi szuverenitás megteremtése jelentős szemléletváltást igényelt. Előbbit és annak elemeit (a kormánypártok folyamatosan magas társadalmi támogatottságának elérése és a stabil parlamenti többséget elősegítő választási rendszer bevezetése) az Alapjogokért Központnak az állam megújításával, illetve a magyar pártrendszer átalakulásával foglalkozó elemzései taglalják, így jelen fejezet kizárólag a pénzügyi szuverenitás megteremtésének feltételeit tárgyalja. Utóbbi korántsem volt könnyű célkitűzés és a pragmatikus közgazdasági gondolkodásra történő áttérés, valamint a munkaalapú gazdaság- és társadalom megvalósítása nélkül aligha érhetne volna el a 2010-ben kormányra kerülő Fidesz-KDNP.

A 2010-es kormányváltás a magyar gazdaság történetében is új korszakot nyitott, hiszen a csődközeli állapotban lévő országot nem lehetett a korábbi gazdaságpolitikai eszközökkel konszolidálni és tartósan fejlődő pályára állítani. Az MSZP-SZDSZ kormánykoalíció a 2006-os évre súlyos gazdasági válságot idézett elő Magyarországon, így „*a hibás gazdaságpolitika következményeként a 2008/2009-es globális vihar rendkívül legyengült állapotban érte Hazánkat*” (Matolcsy 2019). A 2010-ben hivatalba lépő Orbán-kormányuk éppen ezért az azonnali gazdasági válságkezelés vált az egyik legégetőbb feladatává. A Fidesz-KDNP azonban már a kormányra kerülése előtt felismerte, hogy a hatékony kríziskezeléshez szakítania kell a 2010 előtt érvényesülő „pénzügyi egyensúly vagy gazdasági növekedés” hibás elvének követésével és helyette a „pénzügyi egyensúly és gazdasági növekedés” képletét kell érvényre juttatnia.

Mindezt csak a foglalkoztatottság radikális növelésével lehetett megvalósítani, így a munkaalapú gazdaság- és társadalom megteremtése gyorsan az Orbán-kormány legfőbb célkitűzései közé került. A kabinet a költségvetés állapotának tartós konszolidálását, az államadósság csökkentését és a gazdasági növekedést is elsősorban a munkahelyteremtésből fakadó előnyöktől várta. A foglalkoztatottság növekedésére épülő politikával ugyanis, lakossági megszorítások nélkül egyszerre lehet növelni az adóbevételeket és csökkenteni a szociális kiadásokat: minél többen vállalnak munkát, annál többen fizetnek adókat- és járulékokat, és minél kisebb a munkanélküliség, annál kisebbek a munkanélküli ellátásokra fordítandó kiadások. A munka ráadásul nemcsak stabilabb megélhetést nyújt a segélynél vagy a balliberálisok körében manapság népszerű alapjövedelemnél, de az ország fejlődéséhez és az állampolgárok személyes életkörülményeinek folyamatos javulásához is hozzájárulhat. Azáltal, hogy lehetőséget biztosít az állampolgárok érdekeit előtérbe helyező, megszorításmentes gazdaságpolitika folytatására, a munkaalapú gazdaság- és társadalomban az állampolgárok is érdekeltté válnak az ország sikerében és fejlődésében, hiszen jelentős motiváló erőként hat egy ember életében,

ha úgy érezheti, hogy családjával együtt évről-évre képes előrelépni a személyes életében. Sikeres és fejlődő ország pedig csak motivált polgárokkal hozható létre.³²

A munkaalapú gazdaság- és társadalompolitika tehát közös gazdasági érték- és érdekalapot hoz létre az állam, a gazdasági szereplők és az állampolgárok között, ami hazánk kulturális egységével és ezeréves keresztény-konzervatív nemzeti hagyományaival együtt a magyarok egészséges nemzeti öntudatát is erősíti. Mindemellett az értékteremtő munkát és a magas foglalkoztatottsági szintet szem előtt tartó országok magasabb válságtűrő képességgel is rendelkeznek, azaz gyorsabban tudnak kilábalni az elsősorban külső behatások következtében kialakuló válságokból. Utóbbi megállapítás az 21. században egyre gyakoribbá váló új típusú, „átterjedő” válságok esetében is igaz.

A munkahelyteremtés tehát elsődleges kormányzati prioritássá vált 2010 után, ami egyben a pragmatikus közgazdasági gondolkodás meghonosítását is jelentette: utóbbi középpontjában a jóléti társadalmat felváltó munkaalapú gazdaság-és társadalom kialakítása áll, hiszen *„a munka, tőke és tudás (technológia) termel új értékeket. Ezekkel szemben az újraelosztás – tehát az állami költségvetésen keresztül az egyik társadalmi csoporttól (ahol érték jött létre) újraelosztanak jövedelmet egy másik társadalmi csoporthoz (ahol nem jött létre új érték) – nem hoz létre új értéket”* (Matolcsy 2015, 211). Másként fogalmazva a gazdaságpolitikának a munkahelyteremtésre kell koncentrálnia a szociális újraelosztással szemben. Fontos tisztázni, hogy a munkaalapú gazdaság- és társadalom is az állampolgárok jólétének biztosítását célozza meg, de ennek feltételeit nem elsősorban az állami juttatásokban (pl.: alapjövedelem, szociális juttatások, segélyek stb.), hanem az értékteremtő munkában és egy erős középosztály kialakításában látja.³³

³² Mindezt jól szemlélteti az átlagkeresetek alakulása: a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 2010 és 2019 között 203 ezer forintról 368 ezer forintra nőtt, ami 81 százalékos emelkedésnek felel meg, a fizetések vásárlóerejét mutató reálkeresetek pedig folyamatosan nőnek 2013 óta. (Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli042.html)

³³ A Fidesz-KDNP által is képviselt szemlélet elsősorban a konzervatív beállítottsága felől bírálja a jóléti állapot, és legnagyobb hátrányának – azon túl, hogy a 2010 előtti Magyarországon nem voltak meg az ehhez szükséges pénzügyi- és gazdasági feltételek, ezért a munkaadók és a munkavállalók túladóztatása, a nemzetközi pénzügyi piacokról felvett hitelek, valamint az állami vagyon privatizációja biztosította a fedezetét – azt tartja, hogy „alapja egy olyan társadalmi igazságosság érvényesülése, amelyben előtérbe kerül annak a joga, aki kap, szemben

A Fidesz-KDNP ennek megfelelően már a kormányra kerülése előtt is hangsúlyozta az állampolgárok értékteremtő munkájára épülő gazdaság- és társadalom jelentőségét, melynek alapvetését Orbán Viktor egy 2009 végén megtartott beszédében fejtette ki a leglényegretörőbben: „*munkából lesz minden érték, ami fontos a számunkra. Munkából lesz növekedés és siker, otthon és szociális biztonság, boldog családi élet, békés időskor, testi és lelki egészség, abból lesz közrend és közbiztonság*”.³⁴ Ezek után nem meglepő, hogy a pártszövetség 2010-es választási programjában is céltűzéseként szerepelt a munkaalapú gazdaság- és társadalom kialakítása, a dokumentumban ugyanis Matolcsy György, későbbi nemzetgazdasági miniszter úgy fogalmazott, hogy „*mivel minden teljesítmény csakis versenyben és csakis munkából születik, a gazdaságpolitika középpontjába – a verseny mellett – a munkát kell állítani. (...) A gazdaság, a társadalom és az állam működését munkaközpontúvá kell alakítani*”.³⁵

A választási programban – ami később kormányprogrammá is vált – ráadásul egy konkrét vállalást is tett az Orbán Viktor vezette politikai erő: 10 év alatt 1 millió új munkahelyet ígért, ami időarányosan nézve kis híján teljesült is, 2010 és 2019 között ugyanis 3,68 millióról 4,52 millióra nőtt a foglalkoztatottak száma³⁶, a munkanélküliségi ráta pedig 11,9 százalékról 3,4 százalékra csökkent.³⁷ Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy a munkaalapú gazdaság és társadalom alapelvei a 2012-től hatályos Alaptörvényben is helyet kaptak, hiszen hazánk legfőbb jogi normája kimondja, hogy „*Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik*”.³⁸

annak az erényével, aki ad. (...) A követelők az államot kritizálják, hogy miért nem ad többet, miért nem növeli az elosztott javakat. Ez lerontja a társadalom erkölcsi értékrendjét. Élősködővé lesz egy réteg, amely természetesnek veszi azt, amit kap, felelősség, személyes közreműködés és érdekelttség nélkül” (Bihari 2009, 195). A balliberális politikai erők által erőltetett „fedezet nélküli” jóléti állam tehát nem csak a gazdasági irracionalitása miatt vállalhatatlan a nemzeti konzervatív beállítottságú Fidesz-KDNP-nek, hanem azért sem, mert szöges ellentétben áll a konzervatív eszmerendszerrel.

³⁴ Orbán Viktor beszéde az "Új államépítés" című konferencián, Kecskeméten, 2009. november 08-án. Internetes elérhetőség: http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/nem_lesz_arnyekkormany

³⁵ Nemzeti ügyek politikája – A Fidesz-KDNP választási programja (2010). Internetes elérhetőség: <https://nezopontintezet.hu/files/2012/03/Nemzeti-Ügyek-Politikája-2010.pdf>

³⁶ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf021g.html?down=54

³⁷ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf002.html

³⁸ Magyarország Alaptörvénye, Alapvetés, M) cikk (1) bekezdés.

2.3.A munkalapú társadalom és az egyéni szabadságfelfogás konzervatív átértelmezése

Egy erős és sikeres országnak – különösen válságjelenségektől sújtott történelmi időszakokban – szükségképpen munkaalapú gazdaságra- és társadalomra kell épülnie. Feltétlenül hangsúlyozni szükséges e kifejezés második elemét, ami arra utal, hogy a munkahelyteremtésre- és megtartásra épülő kormányzás nemcsak gazdaságpolitikai szempontból bír jelentőséggel, hanem komoly társadalompolitikai értékválasztást is takar. A munkaalapú társadalom melletti kiállás az egyént a közösség – azaz jelen esetben a magyar nemzet – tagjaként értelmező konzervatív szabadságfelfogás melletti elköteleződéssel is együtt jár, szemben a 2002 és 2010 között uralkodó liberális felfogással, amely egymástól elkülönült individuumokat lát az emberekben, akiknek személyes törekvései akár a közösség érdekséremlé esetén is tolerálhatóak. Már amennyiben ez utóbbiak nem sértik a hatályos jogszabályokat, azaz legfeljebb „csak” morális szempontból számítanak elítélendő cselekedeteknek (lásd Soros György pénzügyi spekulációkra épülő üzleti tevékenységét).

Ahhoz, hogy a munkaalapú gazdaság mellett munkaalapú társadalomról is beszélhessünk, az egyéni szabadság konzervatív felfogása is elengedhetetlenül szükséges, ugyanis a konzervatív eszmerendszer szerint az egyén a közösség tagjaként, aktív részvételével éli meg saját szabadságát: *„ez a szabadság nem a «szabadság valamitől», hanem éppen a «szabadság valamire», a hagyományos kisközösségek életében való részvétel (pozitív, participatív szabadság), az egyes emberen túlmutató közösség vagy közösségi, nemzeti ügy megvalósításáért”* (Bihari 2009, 201). Mindez az Alaptörvényből is kiolvasható: a Nemzeti Hitvallás című preambulum rögzíti, hogy *„valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság. Valljuk, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki”*³⁹, illetve, hogy – közös nemzeti ügyként – *„a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet”*.⁴⁰ Mindemellett *„átfogó változás ment végbe az alapjogok értelmezése tekintetében is, amelyek az Alaptörvény Szabadság és felelősség részébe kerültek annak a felfogásnak a következtében,*

³⁹ I. m., Nemzeti Hitvallás.

⁴⁰ I. m., Nemzeti Hitvallás.

mely szerint a jogokhoz kötelezettségek is csatlakoznak, és nem csak individuálisan értelmezhetők” (Sárközy 2019, 85).

Eszerint, bár a 2010 után megújított magyar állam amellett, hogy az alapjogokon keresztül biztosítja az egyéni szabadságjogok érvényesülését – sőt, azokat 2011-ben részben az Európai Unió Alapjogi Chartájára való tekintettel határozta meg az alkotmányozó többség⁴¹ – az állampolgárok kötelezettségeit és felelősségét is hangsúlyozza. Utóbbiak között a munkavégzés kötelezettsége is szerepel, a XII. cikk (1) bekezdése ugyanis kimondja, hogy *„képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához”*.⁴² Ugyanezen cikk (2) bekezdése egyébként az államra is feladatot ró ezzel kapcsolatban, amikor deklarálja, hogy *„Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson”*.⁴³ Ezen alkotmányos rendelkezések szellemében jártak el a 2010 utáni Orbán-kormányok, amikor a munkaalapú gazdaság- és társadalom kialakítását elősegítő gazdaságpolitikájuk révén 840 ezer új munkahely megteremtését segítették elő 2010 és 2019 között, valamint ugyanezen filozófia alapján utasítják el a balliberális elit jóléti társadalmat erőltető társadalompolitikáját. Főleg, hogy utóbbi egyre jobban kezd elmozdulni a szociális juttatások irányába, elegendő itt és most csak a munkavégzés nélkül járó – és lényegében „öröksegélynek” számító – alapjövedelem gondolatát megemlíteni.

A „segély helyett munka”-alapelv egyik legszemléletesebb példájául – a családi pótlék helyett a munkavégzéshez kötött családi adókedvezmény előtérbe helyezésén túl – a közfoglalkoztatási rendszer szerepének megváltozása szolgál: a 2011-ben hivatalban lévő második Orbán-kormány kilenc hónapról három hónapra csökkentette az álláskereső járadék folyósításának időtartamát, melynek lejártát követően az állam közfoglalkoztatás keretében gondoskodik az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni nem tudó állampolgárokról.⁴⁴

⁴¹ Ezzel kapcsolatban a 2010 utáni alkotmányozásban országgyűlési képviselőként jelentős szerepet vállaló, és jelen tanulmány írása idején a Miniszterelnökséget vezető miniszteri tisztséget betöltő Gulyás Gergely úgy fogalmazott az Alaptörvény elfogadása után, hogy *„elhatározás volt az is, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartáját nem lemásolva, de arra tekintettel alkossuk meg az alaptörvény alapjogi fejezetét”* (Ablonczy 2011, 98)

⁴² Magyarország Alaptörvénye, Szabadság és Felelősség, XII. cikk (1) bekezdés.

⁴³ I. m., Szabadság és Felelősség, XII. cikk (2) bekezdés.

⁴⁴ Forrás: [portfolio.hu](https://www.portfolio.hu). Internetes elérhetőség:

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20110713/kinek-kell-elfogadnia-a-felajanlott-kozmunat-152286>

Mindez nem csak elvi síkon bír kiemelt jelentőséggel, de szocializációs hatása miatt a gyakorlatban is előnyösnek bizonyul. Egyrészt mielőbbi munkakeresésre ösztönöz, hiszen, ha mindenképpen dolgozni kell, akkor már érdemesebb ezt a jellemzően magasabb bérezéssel járó elsődleges munkaerőpiacon megtenni. Másrészt pedig, a munkanélküliek nem esnek ki hosszabb távra a munkaritmusból, ami megkönnyítheti a versenyszférába történő ismételt beilleszkedésüket. Mindemellett a hosszú ideje munkanélküli, és jelentős részben a munkaerőpiacon soha nem is foglalkoztatott állampolgárok képzési programokon keresztül kapnak lehetőséget arra, hogy megszerezzék azokat az alapvető képességeket, amelyeket életük korábbi szakaszában nem tudtak elsajátítani.

Ez a filozófia – a munkahelyteremtést előtérbe helyező gazdaságpolitikával együtt – nem is maradt eredmény nélkül: míg 2013 végén 200 ezernél⁴⁵ is többen dolgoztak közfoglalkoztatás keretében, addig 2019 végére már csak közel 110 ezerre⁴⁶ volt tehető a számuk, azaz évről-évre egyre többen találták meg a számításaikat az elsődleges munkaerőpiacon. Fontos hangsúlyozni, hogy a közfoglalkoztatás új rendszere a bűncselekmények számának csökkenésével a közbiztonság javulására és a társadalmi kohézióra is jótékony hatást gyakorolt: egy 2011 és 2014 közötti időszakot vizsgáló tanulmány következtetése szerint „a közfoglalkoztatás, mint foglalkoztatáspolitikai és szociálpolitikai eszköz szerepet játszik a bűncselekmények számának csökkenésében” (Ignits-Varga 2016, 19), egy másik elemzés pedig arra a megállapításra jutott, hogy „a helyi társadalom és közösség számára a legfontosabb hatás a »segély helyett munkát« elvének és gyakorlatának átfogó társadalmi támogatottsága, ami lokális szinten (is) enyhíti a konfliktusokat, úgymond társadalmi békét teremt. A passzív segélyezetti lét helyetti aktivitás, az értékteremtő munka, amelyet a közfoglalkoztatottak végeznek, pozitívan befolyásolja a településeken a társadalmi együttműködést, közhangulatot”.⁴⁷

⁴⁵ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf1312.pdf>

⁴⁶ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog1912.html>

⁴⁷ Hétfő Kutatóintézet: A közfoglalkoztatás hatása a helyi gazdaságra, helyi társadalomra. Budapest, 2018. 109. o. Internetes elérhetőség: https://kozfoglalkoztatás.kormany.hu/download/f/fc/42000/BM_k%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1s_Tanulm%C3%A1ny_20180928-merged.pdf

A konzervatív szabadságfelfogásra épülő munkaalapú gazdaság- és társadalomideájáról Tellér Gyula is kifejtette a véleményét⁴⁸ egy 2014-ben írt tanulmányában, amit azért érdemes külön is ismertetni, mert az az állam megújítását levezénylő Orbán Viktor számára is meghatározó gondolatokat tartalmazott. Mindezt az bizonyítja a leginkább, hogy a miniszterelnök több beszédében⁴⁹ is oly módon elemezte a 2010-es második rendszerváltás után kialakult rendszer fundamentumait, hogy Tellér Gyula egyes gondolatait idézte. Éppen ezért a 2010 utáni időszak társadalom- és egyéni szabadságfelfogásának ismertetésekor megkerülhetetlenek a jelenleg is a kormányfő tanácsadójaként dolgozó szociológus gondolatai, általuk ugyanis pontosabb képet lehet kapni a Fidesz-KDNP által képviselt társadalomképről.

Tellér Gyula, a már említett 2014-es tanulmányában közösségelvű rendszerként jellemezte a 2010 óta tartó időszakot: eszerint a nemzet *„a tagjaitól a közösség fenntartásához, működtetéséhez szükséges motiváltságot és magatartást – a közös feladatok megoldásában való részvételt – elvárja, miután a hozzá szükséges feltételeket rendelkezésre bocsátja”* (Tellér, 356). Az egyéni teljesítmények – melyek közül a legfontosabb az öngondoskodás, a munka, a saját egzisztencia megteremtése, az adófizetés, a szorgalmas tanulás, az egészséges életmód, a családalapítás, a gyermeknevelés, valamint a nemzet dolgaiban, történelmében és társadalmi viszonyaiban való eligazodás képessége – a közösség javára is szolgálnak, a közösségelvű rendszerben ugyanis az egyéni teljesítményhez *„az egyéni sikeresség igénye mellett közösségi elvárás és értékelés is kapcsolódik. (...) A közösség nemcsak tény, hanem intenció is: elvárás, követelés, kötelesség, a közös feladatokban való részvételre buzdítás (...)*. *Az egyéni sors és a közösség sorsa közötti kapcsolatok átlátása révén pedig ambíciók, törekvések forrása”* (Tellér, 357). Tellér Gyula szerint a közösségelvű rendszerben az egyének egymás közti viszonyában fel kell adni a liberális megközelítést⁵⁰, mely szerint *„kvázi »minden*

⁴⁸ Tellér Gyula, bár nem használta a munkaalapú gazdaság és társadalom kifejezést, de véleménye egyértelműen e társadalomfilozófia eszmei alapjait írja körül.

⁴⁹ Ezek közé tartozott Orbán Viktor tusnádfürdői előadása 2019. július 27-én, valamint a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének XII. Kongresszusán megtartott beszéde 2019. szeptember 14-én, de a 2014-es tusnádfürdői beszéd is.

⁵⁰ A liberális megközelítéshez Tóth Gy. László politológus is kritikusan viszonyult, amikor úgy fogalmazott, hogy *„a liberális tömegdemokrácia célja nem a valódi szabadság megteremtése. A rendszer valódi hasznélvezője az a gazdasági-pénzügyi elit, amelyik szimbiózisban él a politikai osztállyal, és nem túl bonyolult áttételeken keresztül működteti az elit elvárásainak megfelelő társadalmi és gazdasági struktúrákat”* – Tóth Gy. László: A

szabad, ami más hasonló szabadságát nem sérti» . Azt azonban, hogy a másik ember szabadságát mi sérti, és mi nem a liberálisan szervezett valóságban mindig az erősebb cselekvő szabta és szabja meg. Ez a morál a létezés szintjén képmutató, mert tipikusan az erő »morálja«. A nemzeti, közösségi rendszer itt is szemben áll a rendszerváltás (neo)liberális rendszerével, amennyiben a személyek közti viszonyban helyreállítja az »amit nem akarsz, hogy neked cselekedjenek, te se cselekedd azt másnak« ősi morális magatartási szabályát⁵¹, illetve e szabály pozitív megfordítását: »amit szeretnél, hogy neked cselekedjenek, te is cselekedd azt másnak«” (Tellér, 358).

2.4. A pénzügyi szuverenitást, valamint a munkaalapú gazdaság- és társadalom kialakulását elősegítő válságkezelő intézkedések

A pénzügyi szuverenitás, valamint a konzervatív szabadságfelfogást is magába foglaló munkaalapú gazdaság- és társadalom megteremtéséhez, a szilárd meggyőződésből származó politikai akarat mellett, több kulcsfontosságú lépést is meg kellett tennie a 2010-ben hivatalba lépő Orbán-kormánynak.

A költségvetési egyensúly javítása elsődleges feladatnak bizonyult a pénzügyi szuverenitás szempontjából, melynek eredményeként Magyarország 2013-ban – 9 év után – kikerült az EU túlzottdeficit-eljárása alól. Sőt, hazánk költségvetési hiánya 2012 és 2019 között rendre a maastrichti kritériumok szerinti 3 százalék alatt teljesült.⁵² Fontos kiemelni, hogy a költségvetés helyzetének stabilizálása a gazdaság külső egyensúlyi pozíciójában is érezhető javulást eredményezett: míg a válság előtti években a folyó fizetési mérleg hiánya a GDP arányában folyamatosan 7 és 8 százalék között alakult, addig 2010-ben – a rendszerváltást követően első alkalommal – szufficitet mutatott, és a 2018-as évben az aktívum megközelítette a 3 százalékot. Ezzel a magyar gazdaság külső egyensúlyi pozíciója Európában az egyik legnagyobb mér-

liberális demokrácia válsága” – Tóth Gy. László: A liberális demokrácia válsága. Internetes elérhetőség: <https://gondola.hu/cikkek/101906-A-liberalis-demokracia-valsaga.html>

⁵¹ Orbán Viktor miniszterelnök mindezt a liberális és a keresztény szabadságfelfogás közti alapvető különbségként értelmezte. Forrás: Orbán Viktor beszéde a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének XII. Kongresszusán Budapesten, 2019. szeptember 14-én. Internetes elérhetőség: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-kereszteny-ertelmisegiek-szovetsegenek-kesz-xii-kongresszusan/>

⁵² Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/teina200.html

tékú javulást mutatta, ami azt jelenti, hogy a magyar gazdasági növekedés külső hitelek helyett egyre inkább belföldi megtakarításokra épül.

A kormányra kerülő Fidesz-KDNP mindemellett a költségvetési egyensúly javítása és a közös teherviselés érdekében 2010-ben a pénzügyi, a kiskereskedelmi, a telekommunikációs és az energiaszektorra is különadót vetett ki. *„A pénzügyi szervezeteket terhelő adó 2010-ben a GDP 0,7 százalékának, míg a más szektorokat érintő különadók a GDP 0,6 százalékának megfelelő bevételt biztosítottak a költségvetésnek. A tőkét terhelő adók csökkentéséhez 2013-tól kivezették az egyes ágazatokat terhelő szektorspecifikus különadókat, és új, elsősorban fogyasztási/forgalmi adókat (távközlési adót, baleseti adót, biztosítási adót, pénzügyi tranzakciós illetéket, közműadót) vetettek ki. Emellett a tőkét terhelő adónak tekinthető pénzügyi szervezetek különadója 2016-tól jelentősen csökkent”* (Baksay-Palotai 2017, 709-710).

A gazdaságfehérítő intézkedések szintén az államháztartás egyensúlyát javították, hiszen adóemelés nélkül növelték a költségvetés bevételeit. Az online pénztárgépek bevezetése a kiskereskedelmi szektorban látványos eredményt hozott, hiszen az áfaadórés a 2013. évi 21 százalékról 9 százalékra csökkent 2018-ra.⁵³ Szintén hazánk pénzügyi szuverenitást erősítette az államadósság csökkentése is: Magyarországot 2010-ben a GDP 80 százalékát meghaladó államadósság sújtotta, melyben az 50 százalékot is meghaladta a devizaarány és a külföldi részarány mértéke. Mindez jelentős pénzügyi sérülékenységre utalt, de 2011-et követően – a költségvetési hiány mérséklésének és az újrainduló gazdasági növekedésnek köszönhetően – az Európai Unió átlagánál alacsonyabb szintre csökkent a GDP-arányos államadósság.⁵⁴ Mindemellett a devizaarány is nagymértékben mérséklődött: 50 százalékról 25 százalékra csökkent 2016 végére, melyhez az EU-IMF hitel teljes visszafizetése is nagymértékben hozzájárult. Ráadásul a lakosság megnövekedett megtakarítási rátájának köszönhetően *„az elmúlt években fokozatosan növekedett a hazai állampapírok részaránya, így a külföldi forrás-*

⁵³ Forrás: Magyar Nemzet. Internetes elérhetőség:

<https://magyarnemzet.hu/gazdasag/afa-nagyon-rovid-ido-alatt-jelentos-a-tisztulas-7275326/>

⁵⁴ Baksay Gergely, Szalai Ákos: A magyar államadósság jelenlegi trendje és idej első féléves alakulása. Internetes elérhetőség:

<https://www.mnb.hu/letoltes/baksay-gergely-szalai-akos-a-magyar-allamadossag-jelenlegi-trendjei-es-idei-első-feleves-alakulasa.pdf>

bevonásnál stabilabb bázist jelentő lakossági megtakarítások egyre nagyobb szerepet kaptak az államháztartás finanszírozásában” (Matolcsy 2019).

Az államadósság terén bekövetkezett pozitív folyamatoknak köszönhetően már 2012-ben javulni kezdett Magyarország kockázati megítélése, ami a kockázati felárak (CDS) csökkenésében és az állampapírpiazi hozamok jelentős mérséklődésében is tetten érhető volt. Ennek köszönhetően a pénzpiacok már 2014-ben a befektetésre ajánlott országokhoz hasonlóan árazták Magyarországot, melyet 2016-ban a nemzetközi hitelminősítők felminősítése is követett (Baksay-Palotai 2017, 711).

A munkaalapú gazdaság- és társadalom kialakítása szempontjából előremutató lépésnek számított az adórendszer átalakítása, melynek súlypontja a munkát terhelő adókról a fogyasztást terhelő adókra került át. Feltétlenül ki kell emelni az egykulcsos személyi jövedelemadó (SZJA) 2011-es bevezetését, hiszen a 16 százalékos egységes kulcs alacsonyabb volt, mint az addig érvényben lévő kétkulcsos SZJA alsó adómértéke, 2016-ban ráadásul újabb egy százalékponttal mérséklődött ez az adónem. Az adócsökkentés következtében növekvő lakossági jövedelmek és az óvatosabbá váló fogyasztási szokások eredőjeként *„jelentős változásokat tapasztaltunk a háztartások megtakarítási hajlandóságában. A válság óta a rendelkezésre álló jövedelmek arányában 9 százalék fölé emelkedett a megtakarítási ráta. A lakosság nettó pénzügyi vagyona 2010-et követően tartós emelkedésnek indult, és az elmúlt években historikusan magas szinteket ért el, miközben a lakosság eladósodottsági mutatója a válság előtti évek szintje alá csökkent. 2010 és 2018 között több mint 25000 milliárd forinttal javult a családok nettó pénzügyi pozíciója”* (Matolcsy 2019), ami alapjaiban javította a magyar lakosság válságtűrő képességét.⁵⁵

⁵⁵ A háztartások megtakarításának növekedéséhez a devizahitelek kivezetése is hozzájárult, hiszen a hivatalba lépő Orbán-kormány egyik első lépéseként gyakorlatilag betiltotta a devizaalapú jelzáloghitelezést és olyan intézkedéseket hozott, amelyek lényegében segítettek elkerülni a szociális katasztrófát. A devizahitelek forintosítása szintén fontos döntés volt, melyhez nélkülözhetetlen volt, hogy a jegybank – Matolcsy György hivatalba lépése után – 2013-ban a tartalékaiból biztosítsa az átváltáshoz szükséges devizát (Baksay-Palotai 2017, 713).

3. A nemzetállamok és az Európai Unió válságkezelő képessége

3.1. Jelentősen nőtt Magyarország válságkezelő képessége

Magyarország megerősített válságkezelő képessége nemcsak a 2010-es évtized elején tapasztalt gazdasági nehézségek elhárításában bizonyult hatékonynak, de a 2015-ben kezdődő migrációs krízis és a 2020-as koronavírus-járvány kezelését is érdemben segítette: a Fidesz-KDNP által meghonosított és következetesen képviselt alapértékek közül a politikai- és kormányzati stabilitás, a (pénzügyi) szuverenitás, a munkaalapú gazdaság- és társadalom, valamint az egyéni szabadság konzervatív felfogása különösen felértékelődött a kívülről érkező válságok begyűrűződése során.

A migrációs válság kezeléséhez elsősorban a politikai stabilitás és a kellő mértékű pénzügyi függetlenség megteremtésével is biztosított nemzeti szuverenitás járult hozzá leginkább. E két tényező teremtette meg a magyar kormányzat számára azt a széleskörű döntés- és cselekvőképességet, melynek köszönhetően hazánk képes volt gátat szabni a tömeges illegális bevándorlás negatív gazdasági, társadalmi és közbiztonsági hatásainak. Mindez különösen figyelemreméltó politikai és kormányzati teljesítménynek számít, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a nyugat-európai liberális elit jól láthatóan egyfajta lehetőségként tekintett a bevándorlók befogadására: a föderális EU-ért, azaz lényegében az Európai Egyesült Államokért küzdő liberálisok a schengeni övezet külső határán elhelyezkedő országok szigorú határvédelmi lépéseinek bírálataival az államterület védelmének szabadságában, a kötelező betelepítési kvóta, majd az erre épülő ún. „áttelepítési keret-mechanizmus”⁵⁶ tervével pedig a társadalom megszervezésének szabadságában próbálták meg korlátozni a tagállamok nemzeti önrendelkezését.

Főleg az utóbbi ügyében volt aktív a nyugati-európai liberális elit, ami nem meglepő, hiszen a föderális Európai Unió megvalósítása jóval nehezebb a multikulturális társadalmak kialakítása nélkül. A politikai- és kormányzati stabilitás és a kellő mértékű pénzügyi függetlenség

⁵⁶ Alapjogokért Központ: Tízezer nyi migránst kellene befogadnia Magyarországnak az új kvótatervek alapján. – <http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2018/09/Tizezernyi-migranst-kellene-befogadnia-Magyarorszagnak.pdf> (letöltés dátuma: 2020.03.06.)

megteremtésével azonban a magyar kormányzat képes volt megvédeni hazánk nemzeti szuverenitását és a nemzeti érdekeknek⁵⁷ megfelelően kezelni a migrációs válságot.

A jelen tanulmány írásával egyidőben zajló koronavírus-járvány egészségügyi kezeléséhez a politikai- és kormányzati stabilitás okozta gyors reagálóképesség, valamint széleskörű döntés- és cselekvőképesség biztosított kellő alapot. A negatív gazdasági következmények elhárításában azonban mindemellett az elmúlt évtizedben kialakított munkaalapú gazdaság- és társadalom is kulcsszerepet játszott. Ez utóbbinak köszönhetően hazánkat stabil gazdasági helyzetben érte a koronavírus-járvány, a stabil gazdasággal rendelkező országok válságtűrő- és válságkezelő képessége pedig értelemszerűen erősebb, mint a gazdasági problémákkal sújtott államoké.

Éppen ezért – bár a magyarországi baloldal rendre szociális intézkedések bevezetését követeli (pl.: munkanélküli segély időtartamának és összegének megemlése, válságkezelő alapjövedelem stb.), addig a kormányzó Fidesz-KDNP továbbra is kitart a „segély helyett munka” alapelv mellett, és a járvány negatív gazdasági és szociális következményeit a munkahelyteremtésre összpontosítva kívánta elhárítani.

Ezzel kapcsolatban Orbán Viktor 2020. március 23-án úgy fogalmazott az Országgyűlésben, hogy *„a gazdaságban most az a legfontosabb, hogy az emberek munkahelyeit megvédjük, és akik elveszítik az állásukat, minél hamarabb új munkahelyeket keressenek és találjanak. Ezt egyszer már megcsináltuk 2010 után, amikor több százezer munkanélkülit örököltünk – akkor is sikerült, és most is talpra fogunk állni”*⁵⁸, ezért *„minden pénzt arra fogunk fordítani, hogy a munkaadók tudjanak munkát adni az embereknek, mert az segíti meg őket, nem pedig a segély”*.⁵⁹ A miniszterelnök egy hónappal később azt is bejelentette, hogy mire a három

⁵⁷ A magyar választópolgárok a nemzeti konzultációk során, a 2016-os kvótanépszavazáson és a Fidesz-KDNP-nek kétharmados parlamenti többséget hozó 2018-as országgyűlési választáson is támogatták az Orbán Viktor vezette kormányzat szuverenitásvédő politikáját, ami a szigorú határvédelemre és az illegális migráció keretében érkező bevándorlók kötelező befogadásának elutasítására épült.

⁵⁸ Orbán Viktor napirend előtti felszólalása az Országgyűlésben, Budapesten, 2020. március 23-án. Internetes elérhetőség: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-napirend-elotti-folszolalasa-3/>

⁵⁹ Orbán Viktor viszonzválasza az Országgyűlésben, Budapesten, 2020. március 23-án. Internetes elérhetőség: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-viszonvalasza-4/>

hónapig járó álláskeresői járadék folyósítása lejár, mindenkinek lesz munkája: „nem lesz olyan, aki ne kapna munkajánlatot a gazdaságból vagy a magyar államtól”.⁶⁰

A kormányzat – melynek jelmondatai, hogy „annyi munkahelyet kell létrehozni, amennyit a vírus tönkretesz”⁶¹, valamint, hogy „az országnak működnie kell”⁶² – számos intézkedést hozott a cél elérése érdekében. Érdeemes megkülönböztetni a családvédelmi intézkedéseket, amelyek egyrészt, az eddigi kedvezmények és támogatások folytatását, másrészt, újabbak bevezetését jelentik. Továbbá, a gazdaságvédelmi intézkedések azon alaplogika mentén születettek, hogy egyfajta „áramszünet” sokkolta ugyan a gazdaságot, de ha sikerül a kapacitásokat fenntartani, vagy rövid úton visszaépíteni, akkor a – jegybankelnök megfogalmazása szerint – Magyarország a „kanyarban előzhet”, azaz a válságból relatív nyertesként jöhet ki a versenytársaihoz képest.

Szintén kiemelt célként jelent meg a családpolitika terén az elmúlt évtizedben elért eredmények megvédése, sőt, azok kibővítése. A 2010 előtti baloldali válságkezelések – a Bokros-csomag, illetve a Gyurcsány-Bajnai-csomagok – jellemzője volt a családpolitikai megszorítások alkalmazása. Emlékeztet, hogy akkoriban megszüntették az egy- és kétgyermekes családok adókedvezményét, két évre csökkentették a GYES-t, és utolsó döntéseik egyikeként meg akarták adóztatni a családi pótlékot is. Utóbbi intézkedést végül csak az Alkotmánybíróság miatt nem sikerült végrehajtani a balliberális kormánytöbbségnek. Ezen kiigazításoknak makroszinten minimális pozitív költségvetési hatásuk volt, viszont nemzeti szinten komoly károkkal jártak, mert azt az üzenetet hordozták, hogy a családok nem tervezhetnek hosszú távon az állami segítséggel.

2020-ban éppen ennek ellenkezője volt a kormány célja, mivel a kabinet úgy értékelte, hogy a gazdasági kilábalást nehezítheti meg, ha a családok addigi beruházásai elmaradnak. A családok életszínvonalának megvédését egy hiteltörlesztési moratórium is segítette, amely szintén

⁶⁰ Forrás: Magyar Nemzet. Internetes elérhetőség:

<https://magyarnemzet.hu/belfold/orban-viktor-mindenkinek-lesz-munkaja-8052668/>

⁶¹ Forrás: koronavirus.gov.hu. Internetes elérhetőség:

<https://koronavirus.gov.hu/cikkek/annyi-munkahelyet-kell-letrehozni-amennyit-virus-tonkretesz>

⁶² Forrás: koronavirus.gov.hu. Internetes elérhetőség:

<https://koronavirus.gov.hu/cikkek/orban-viktor-az-orszagnak-mukodnie-kell>

pontosan ellenkező válságkezelési logikát mutat, mint a 2008-10-es tehetetlenség a devizahitelekkel kapcsolatban. Egyrészt, a hitelmoratórium lényege az, hogy a magánszemélyeknek és a cégeknek 2020. december 31-ig nem kell a hiteleik után a törlesztőrészeket fizetni. Sőt, a kiemelt védelemre szoruló rétegek, így a gyermeket nevelő családok, a nyugdíjasok, a munkanélküliek és a közfoglalkoztatottak újabb hat hónapig, azaz 2021. június 30-ig automatikusan felmentést kapnak a hitelek törlesztése alól. Végezetül, azok a vállalkozások is élhetnek a moratórium lehetőségével, amelyek árbevétele 25%-kal csökkent. Ismét csak a baloldali válságkezelés fordítottját láthatjuk: az emberek és a vállalkozások nem mínusszal indulnak a havi tervezéskor (törlesztőrészlet), hanem egyfajta plusz jelenik meg azzal – a „kétszer ad, ki gyorsan ad” alapelve szerint –, hogy a törlesztőrészeknek megfelelő összegek felhasználható többletforrásként jelennek meg a családi vagy céges kalkulációkban.

Ami a válságkezelés további családpolitikai részeit illeti: 2021-ben a költségvetés értelmében újra nőnek a családtámogatások, még hozzá a 2010-es értéknek nominálisan közel két és félszeresére. Ezzel Magyarország a 2021-es költségvetés csaknem 5 százalékát fordítja családtámogatásra, ami a fejlett országok átlagának kétszeresét megközelítő demográfiai befektetés. Szintén fontos fejlemény, hogy új intézkedések is segítik a családpolitikát, és egyben a gazdasági konjunktúra helyreállítását is.

Ami a válságkezelés gazdaságvédelmi oldalát illeti, az Orbán-kormány a munkahelyek megvédését, új munkahelyek teremtését, illetve az ezeket szolgáló bértámogatását tette meg fő beavatkozási eszköznek. A beavatkozásra szánt források nagysága a magyar gazdaságtörténetben példátlan. Ettől függetlenül tény, hogy a koronavírus hatása átmenetileg Magyarországon is megakasztotta a növekedés előrehaladását. Nem véletlen, hogy hazánk GDP-je 2020 második negyedévében 13,6%-kal csökkent az előző év azonos időszakához viszonyítva. Sovány vígasz, hogy ez kisebb érték, mint az EU-27 átlagos visszaesése, vagy mint például Olaszország, Spanyolország, Franciaország vagy Belgium csökkenése.

A kormányzati bejelentések alapján a Gazdaságvédelmi Akcióterv intézkedéseire rendelkezésre álló forrás összértéke mintegy 9-10 ezermilliárd forint lesz 2020-2022 között, ami a GDP 18-20 százaléka. Az úgynevezett beruházási, illetve a bértámogatások révén több

mint fél millió munkahelyet sikerült megvédeni, és közel 1 millió magyar kapott munkaerőpiaci vagy képzési támogatást. A közfoglalkoztatottak létszámkerete első lépésben 200 ezer főre bővült, és ha ez kimerülne, felülről nyitott keretként működik tovább.

Ami a további gazdaságvédelmi támogatásokat illeti: külön munkahelyteremtő bértámogatást, K+F+I bértámogatást, beruházási támogatást, KKV-támogatást vezetett be a kormány. Több mint 110 ezer olyan állampolgár kapta meg a diplomáját, akinek mindeddig hiányzott a nyelvizsgálója, és ezért nem léphetett felsőfokú végzettségével a munkaerőpiacra.

A válságkezelés kormányzati felfogása eddig nem is maradt eredmények nélkül: 2020. augusztusában a hazai ipari termelés a munkanaphatástól megtisztított index-adatok alapján mindössze 0,2 százalékkal maradt el a tavalyi szinttől, így jelen tanulmány készítése idején esély van egy sikeres kilábalásra Magyarországon. Az áprilisi mélyponthoz képest 56 százalékkal korrigált felfelé a szektor aktivitása⁶³, ami a foglalkoztatottsági adatokban is éreztette a hatását.

A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb tájékoztatója szerint a járványt követően újra javult a munkaerőpiaci helyzet: 2020 augusztusában „a foglalkoztatottak átlagos havi létszáma az előző hónapoz képest 54 ezer fővel, 4 millió 514 ezer főre emelkedett, a tavaly augusztusához képest pedig 18 ezer fővel csökkent. A 15–64 évesek foglalkoztatási rátája 70,7 százalék volt, ami a júliusi értékhez képest 1,1 százalékponttal, az előző év augusztusához képest pedig 0,2 százalékponttal nőtt”.⁶⁴ Csak összehasonlításképpen, a koronavírus-járvány előtti 2019-es évben 70,1 százalékot tett ki ugyanezen korosztály foglalkoztatottsági rátája, ami eleve 15,2 százalékponttal haladta meg a 2010-es kormányváltás évében tapasztalt szintet.⁶⁵ Ráadásul, a magyar munkanélküliségi ráta továbbra is az egyik legalacsonyabb (8.) az Európai Unióban.

A munkaalapú gazdaság- és társadalom vívmányait megőrző válságkezelés tehát hatékonynak tűnik, a Takarékbank alapfogatókönyve szerint ugyanis a 2020-as évi 4,7 százalékos

⁶³ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ipe/ipe2008.html>

⁶⁴ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: <http://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2008>

⁶⁵ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. Internetes elérhetőség: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_aves/i_qlf002.html

viSSzaeséssel szemben 2021-ben 7,2 százalékos gazdasági növekedés várható, melynek köszönhetően a magyar gazdaság 2021 harmadik negyedévében akár el is érheti a járvány előtti szintet. De amennyiben a járvány megfékezése érdekében további intézkedésekre lesz szükség, valamint a külső kereslet is veszít valamennyit a lendületéből, akkor is jelentős, 5,8 százalékos GDP növekedés várható jövőre és a magyar gazdaság ez esetben – mindössze egy negyedévet csúszva – 2021 negyedik negyedévére juthat el a válsághelyzet előtti szintre.⁶⁶

Ezeket a megállapításainkat természetesen egy elhúzódo második hullám felülírhatja, de kéziratumk zárásakor, 2020 októberében a legfrissebb foglalkoztatási adatok jó irányba mutatnak. Ráadásul arra is látszik esély, hogy a globális termelési láncok rövidítéséből, az európai gazdasági protekcionizmus erősítéséből a versenyképes gazdasági környezetet biztosító Kelet-Közép-Európa jöhet ki nyertesén.

A térség számára ez egy kitörési lehetőség lehet a beruházások terén, ahogy ezt a Lengyel Gazdasági Intézet tárgybéli elemzése is kiemelte. Az agytröszt 2020 júniusában arról írt⁶⁷, hogy „az EU tagállamai lehetnek a nyertesei annak, ha a termelést áthelyezik Kínából, amennyiben egy olyan forgatókönyv valósul meg, amelynek részeként a nemzeti patriotizmus egyszerre érvényesül az új közép-európai tagállamok (Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország és Bulgária) megerősítésével, már ami az EU számára termelő kapacitásaikat illeti.” A lengyel intézet szerint abszolút értékben a legnagyobb nyertes Lengyelország lenne, őket pedig a csehek, majd a magyarok követnék, az éves többlet hozzáadott-érték növekedése hazánkban 2,7 milliárd dollár, azaz napi árfolyamon közel 850 milliárd forint lehetne, ami becsléseink szerint a 2019-es magyar nemzeti össztermék 1,8 százalékát jelentené.

3.2. A nemzetállamok bizonyulnak hatékonyak a válságkezelések során

Végezetül arra is fontos kitérni, hogy a 2007/08-as gazdasági válság, a 2015-ben kezdődő migrációs krízis és a 2020-as koronavírus-járvány okozta globális egészségügyi, szociális- és gazdasági válság a föderális Európai Unió kontra nemzetek Európája vitában az utóbbi

⁶⁶ Takarékbank: Negyedéves áttekintés (2020. III. negyedév). Internetes elérhetőség:

<https://www.takarekbank.hu/negyedeves-makrogazdasagi-es-penzpiaci-elemzesek#>

⁶⁷ Polish Economic Institute: *Trade routes after the COVID-19 pandemic*. 2020 június. Internetes elérhetőség:

<https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/05/PIE-Trade-routes-after-the-COVID-19-pandemic.pdf>

létjogosultságát és hatékonyságát igazolta vissza. Bár a pandémia vége írásunk lezárása idején még nem látható, ismét bizonyosodni látszik, hogy válsághelyzetekben csak a nemzetállamok kormányzatai rendelkeznek olyan képességekkel és társadalmi legitimációval, amelyek biztosíthatják a gyors, hatékony és eredményes cselekvés lehetőségét. Természetesen a nemzetállami megoldások sokszínűsége, illetve az eltérő kormányzati, gazdasági és társadalmi sajátosságok miatt nem azonos az egyes országok eredményességi mutatója, de összességében kijelenthető, hogy az Európai Unió továbbra sem alkalmas az európai válságjelenségek önálló kezelésére.⁶⁸ Utóbbinak két oka lehet:

1. A hatáskörök szűkössége és a bonyolult döntéshozatali mechanizmus: az EU válságkezelési képességeinek elégtelensége részben a hatáskörök szűkösségéből és a bonyolult döntéshozatali mechanizmusából fakad. Ezek miatt az Európai Unió nem alkalmas a hatékony válságkezelésre, legfeljebb csak válságkövető tevékenységre képes. Mindez nem meglepő, hiszen, ha az EU rendelkezne a válságkezeléshez szükséges kompetenciákkal épp a lényegét veszítené el: szuverén államok közössége helyett egy Európai Egyesült Államokként működő, központosított államszövetség képét mutatná.
2. A tagállamok sokszínűsége: a tagállamok sokszínűsége miatt ugyanakkor eleve nem indokolt az Európai Unió hatáskörbővítése. Az EU 27 tagállamát az eltérő, és több évszázad alatt kialakult politikai, kulturális és gazdasági különbségek miatt minden globális- és/vagy európai megpróbáltatás máshogy érint. Mindez országonként különböző intézkedések meghozatalát követelheti meg. A szükségesnek vélt intézkedések különbözőségét ráadásul az is fokozza, hogy olyan válságok is léteznek, melyek során nem csak a kríziskezelés eszközeiben, de magának a válság természetének megítélésében és így annak céljában is eltérő álláspontok fogalmazódhatnak meg. Míg a fentebb említettek közül a gazdasági válság és a koronavírus-járvány természetében, valamint kezelésének

⁶⁸ Mindezt a koronavírus-járványt követő események is alátámasztották: Olaszország részéről például számos bíráló érte az EU-t (lásd: <https://www.origo.hu/nagyvilag/20200424-olaszorszag-kilephet-az-uniobol-brusszel-tehetetlensege-miatt.html>) és Brüsszel az európai polgárok repatriálásban is lemaradt a tagállamok mögött hiszen míg március végére csak Magyarország több, mint 5 ezer állampolgárát menekítette haza (lásd: <https://www.vg.hu/kozelet/kozeleti-hirek/szijas-peter-hosszu-es-nehez-vedekezesre-kell-berendezkednunk-2149686/>), addig az EU ugyanezen időpontig 101 magyar hazajutásához tudott hozzájárulni (lásd: <https://m.magyararancs.hu/katasztrofa/101-magyart-menekített-haza-az-europai-unio-128332/?pageId=12>).

céljában mindenki egyetértett (helyre kell állítani a gazdaságot, le kell győzni a vírust), és „csak” a megfelelő intézkedésekben akadtak eltérő vélemények, addig a migrációs krízis legalapvetőbb céljában sem jutottak megegyezésre az EU szuverén tagállamai: a liberális politikai- és gazdasági elit befolyása alatt álló nyugat-európai országok nem a tömeges bevándorlásban látták a probléma gyökerét, ezért elsősorban a befogadási kapacitások bővítését és az illegális migráció legalizálását kívánták hangsúlyozni.⁶⁹ Ezzel szemben ugyanakkor a Visegrádi négyek államai a tömeges illegális migráció megállítását és a kibocsátó országok helyzetének rendezését szorgalmazták. A bevándorlási válság tehát egyértelműen rámutatott arra a tényre, hogy az EU elsősorban nem a hatásköreinek szűkössége és a bonyolult döntéshozatali mechanizmusa, hanem sokkal inkább a tagállamainak eltérő történelmi, kulturális és társadalmi sajátosságaiból fakadó különbözőségei miatt képtelen az önálló válságkezelésre. Nincs meg, és durva társadalomszervezési beavatkozások nélkül nem is lehet megteremteni az ehhez feltétlenül szükséges közös többszöröst. Mindez ugyanakkor önmagában nem kellene, hogy problémát jelentsen, hiszen ez az európai történelmi hagyományokból fakadó természetes állapotnak tekinthető. Más megközelítéssel élve, az elmúlt bő tíz év válságjelenségei nyilvánvalóvá tették, hogy az elmúlt évszázadok során számos fegyveres konfliktussal terhelt kontinens nemzeteinek békés együttélése és kölcsönös fejlődése hosszútávon csak a nemzetek Európája-modell keretében valósítható meg.

Az Európai Uniótól tehát eleve nem várható a válságok hatékony kezelése, ugyanakkor a krízisek utáni újjáépítési- és helyreállítási feladatok kapcsán fontos szerep juthatna neki.⁷⁰ Ahelyett azonban, hogy az európai politikát domináló nyugat-európai liberális elit elfogadná a nemzetek Európájára épülő integrációs modellt – ami azzal is járna, hogy a válságok kezelését a tagállamokra bízna – a birodalmi törekvései megvalósításának lehetőségét látja az egyes európai válságjelenségekben. A krízisek ugyanis a változtatás lehetőségét is mindig magukban

⁶⁹ Németország kancellárja, Angela Merkel 2015 őszén kijelentette, hogy „legalizálni kell a migrációt” és „ragaszkodni kell a terheknek a tagállamok közötti méltányos megosztásához” (azaz a kötelező betelepítési kvótához). Forrás: https://mandiner.hu/cikk/20151103_merkel_legalizalna_a_migraciot

⁷⁰ Erre láttunk már példát, elég, ha csak a kapcsán felmerülő Európai helyreállítási terv javaslatára gondolunk. Lásd Európai helyreállítási terv a koronavírus-járvány során. Forrás: Európai Unió. Internetes elérhetőség: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/coronavirus/covid-19-economy/>

hordozzák, hiszen ilyenkor az az állampolgárok jogos elvárása a politikai vezetők felé, hogy akár reformok révén is, de biztosítsák a jövőbeni válságok elkerülését. Ezt a hangulatot kívánja kihasználni a nyugat-európai liberális elit is, amikor az Európai Unió hatásköreinek további bővítését irányozza elő: a valós cél azonban nem az EU válságkezelési kompetenciáinak megteremtése, hanem sokkal inkább a birodalmi törekvések érvényre juttatása.⁷¹ Az uniós intézmények radikális hatáskörbővítésével ugyanis látótávolságon belülre kerülhet a föderalista Európai Unió – hangzatosabb nevén Európai Egyesült Államok – létrehozása, melyben a tagállamok sokkal inkább a központi akaratnak alárendelt tartományokra hasonlítanak, mintsem szuverén államokra.⁷²

A nyugat-európai liberális elit birodalmi gondolkodáson alapuló föderalista elképzelése nem új keletű, az úgynevezett alapító atyák – köztük például Jean Monnet – „kezdetektől fogva egy nemzetek fölé emelkedő, szupranacionális egységes európai államot akartak létrehozni”.⁷³ Az olyan válságjelenségek, mint a 2007/08-ban kirobbant gazdasági világválság, a 2015-től tartó migrációs krízis vagy éppen a jelen írás idején zajló koronavírus-járvány pedig megfelelő alkalmat nyújtott a további föderalista lépések megkísérlésére, mondván csak egy központosított Európai Unió képes felülkerekedni a globális- és európai kríziseken. A nyugat-európai liberális elitel szemben elhelyezkedő politikai erők – az Orbán Viktor vezette Fidesz-KDNP részvételével – azonban a szuverén tagállamokból álló nemzetek Európája-modell mellett álltak ki: az EU politikai és gazdasági versenyképességének javítását nem központosítással, hanem a tagállami hatáskörök megőrzésével, a szubszidiaritás elvének megerősítésével, az uniós intézmények közül az állam- és kormányfőket tömörítő Európai Tanács elsődleges politikai döntéshozó szerepének megtartásával, valamint a tagállami

⁷¹ A föderalista nyugat-európai liberális elit jelenleg kétségkívül humánusabb módon kívánja egy hatalmi központ alá terelni az európai államokat, mint az elmúlt évszázadok során időről-időre felbukkanó, és főként hadseregekre támaszkodó birodalomépítő elődei. Az eredmény ugyanakkor hasonlóan „sikertelen”, melyre a brit kilépés szolgáltatja a legszemléletesebb példát: Európa egyik vezető hatalma, Nagy-Britannia egy 2016-ban megrendezett népszavazás eredményeként, részben éppen a föderációs törekvések miatt lépett ki az Európai Unióból. Utóbbira pedig még nem volt precedens az államszövetség közel 70 éves történelme során.

⁷² A teljesség igénye nélkül 2021-től az EU-s források kifizetését az önkényesen értelmezhető, s akár politikai visszaélésekre is lehetőséget biztosító jogállamisági kritériumokhoz kötnék, létrehozták az Európai Ügyészséget és a Spitzenkandidat rendszer erőltetése révén megpróbálták csorbítani az állam- és kormányfőkből álló Európai Tanács azon jogát, hogy javaslatot tegyen az Európai Bizottság elnöki posztját betöltő személyre.

⁷³ Alapjogokért Központ: Válaszút előtt az Unió: széthullás vagy újratervezés? – <https://alapjogokert.hu/2019/11/27/europaunio/> (letöltés dátuma: 2020. március 11., 14:46)

szuverenitás sérthetlenségének biztosításával kívánták/kívánják elérni. Utóbbihoz az is hozzátartozik, hogy az EU-tagállamai – a demokratikus és jogállami normák keretein belül – továbbra is szuverén módon dönthetnek saját államiságuk meghatározásáról. Utóbbi az államfogalom legalapvetőbb tartalmi elemei (főhatalom, népesség és terület)⁷⁴ alapján többek között három „szabadságot” is jelent:

1. az Európai Unió tagállamai az uniós intézmények és a nyugat-európai liberális politikai elit beleszólása nélkül szabadon dönthetik el, hogy a nemzeti, történelmi és kulturális hagyományaik alapján liberális, kereszténydemokrata, szociáldemokrata vagy más értékrenden alapuló demokratikus politikai rendszer keretei között kívánják meghatározni a főhatalom gyakorlásának elveit, valamint az államszervezet felépítését. *(Az alkotmányozás szabadsága.)*
2. Az Európai Unió tagállamai az uniós intézmények és a nyugat-európai liberális politikai elit beleszólása nélkül szabadon dönthetik el, hogy milyen társadalomban szeretnének élni, azaz, hogy kiket kívánnak saját állampolgáraik közé fogadni. Eszerint minden országnak jogában áll eldöntenie, hogy egy multikulturális nyílt társadalmat vagy egy kulturális szempontból homogén társadalmat részesít előnyben. *(A társadalom megszervezésének szabadsága.)*
3. Az Európai Unió tagállamai az uniós intézmények és a nyugat-európai liberális politikai elit beleszólása nélkül szabadon dönthetik el, hogy kiket engednek a saját államterületükre. Mindez elsősorban a schengeni övezet határain fekvő államok esetében kulcskérdés, mivel a külső határokkal nem rendelkező tagállamokat kötik a saját, szuverén döntésük alapján vállalt kötelezettségük, mely értelmében – főszabály szerint – lemondanak a schengeni-övezeten belüli határellenőrzésről.⁷⁵ *(Az államterület védelmének szabadsága.)*

⁷⁴ „Georg Jellinek (1851-1911) osztrák államjogász lényeglátó megállapítása szerint az államiság feltételei az államterület, a népesség és az adott terület és népesség fölött gyakorolt, más államok által elismert főhatalom léte.” – SCHANDA 2019. 93. o.

⁷⁵ Fontos hangsúlyozni, hogy lehet olyan krízishelyzet, amelyben a schengeni külső határokkal nem rendelkező tagállamok is kénytelenek ideiglenesen visszaállítani a határellenőrzést. Erre a legszemléletesebb példát a 2020

A nyugat-európai liberális politikai elit által erőltetett birodalmi gondolkodás ugyanakkor nem csak az EU-intézmények hatáskörnövelését irányozza elő, de a tagállamok fenti – államisággal kapcsolatos – szabadságainak korlátozását is el kívánja érni, hiszen egy föderalista Európai Unió felé vezető út járhatatlan a tagállami szuverenitás korlátozása nélkül. Mindez viszont az Európai Uniót alkotó tagállamok még mindig erős nemzeti, történelmi és kulturális hagyományai miatt nem megy könnyen: az európai polgárok elsősorban a saját országaikhoz kötődnek, így kérdéses, hogy egy ponton túl is támogatnák-e az EU hatásköreinek bővítését, egy Európai Egyesült Államok létrehozásáról már nem is beszélve. (A britek például a 2016-ban megrendezett, EU-tagságról szóló népszavazáson nemet mondtak minderre.). A nyugat-európai liberális elitnek tehát először meg kell gyengítenie a tagállamok és a polgáraik közötti erős kötelékeket, amihez minden országban az értéksemleges – de valójában liberális ideológián alapuló – állam koncepcióját kell érvényre juttatnia, ahol „az állam minden nézetet egyformán kezel, és semmilyen módon nem védi az adott ország hagyományait”.⁷⁶ Az értéksemlegesség ugyanakkor még nem minden, a tagállamokat közjogi értelemben is le kell gyengíteni, hiszen ennek hiányában a nemzeti gondolkodást előtérbe helyező – és jellemzően jobboldali-konzervatív – politikai erők esetleges hatalomra kerülése veszélyeztethetné a föderatív törekvéseket. Ez utóbbi folyamat Nyugat-Európában már jóval a kelet-közép-európai rendszerváltások előtt elindult, s 1989/90 után – a föderalista elképzeléseket valló nyugat-európai liberális elit támogatásával – a posztsovjettérség államai is alapvetően ezt a modellt vették át: eszerint ebben a régióban, s így Magyarországon is a radikális hatalommegosztásra épülő konszenzusos demokraciamodellt, valamint a piac dominanciáját hirdető good governance⁷⁷ kormányzási szemléletet kellett érvényre juttatni a cselekvőképes állam működését lehetővé tévő többségi demokraciamodell, és az aktív, intelligens és erős államot előnyben részesítő good government⁷⁸ kormányzati modell helyett. Ennek következtében „a legyengített államok és ezek millióktól függő demokráciája a hatalommegosztás révén

elején Európát is elérő koronavírus-járvány szolgáltatta, de 2015 után a bevándorlási válság következtében is volt rá precedens.

⁷⁶ Szikra Levente: Konzervatív demokráciát teremtünk. – <https://magyarnemzet.hu/velemenyn/konzervativ-democraciat-teremtunk-6680405/> (letöltés dátuma: 2020. március 2., 21:07)

⁷⁷ STUMPF 2009. 111. o.

⁷⁸ I. m. 111. o.

veszélytelenné váltak a globális gazdasági világrend urai számára. De ugyanígy a szintén ezek által ösztökélt világállami képződmények – és ezek részeként a kontinentális félföderatív szerveződések, mint az EU is – a nemzetállamok felett előnyösebb helyzetbe jutnak a velük folytatott folyamatos hatalmi küzdelmeikben a tagállamok hatalommegosztás általi extrém szétszakítottsága folytán”.⁷⁹ Fontos kiemelni, hogy a nyugat-európai liberális elit által szorgalmazott good governance kormányzási szemléletre és konszenzusos demokráciamodellre épülő állam valójában közel sem értéksemleges: a liberális ideológián alapul, miszerint az állam gyenge, így kiszolgáltatott a globális- és európai politikai, piaci és gazdasági folyamatoknak; a jellemzően koalíciós kormányok okozta instabilitás miatt a politikai döntéshozatalban egyre nagyobb szerep jut a senki által meg nem választott, és sokszor külföldről támogatott érdekcsoportok befolyásának; az egyén elsőbbséget élvez a közösséggel szemben; a társadalom nyílt, multikulturális és továbbra is főként jóléti mintsem nemzeti, keresztény értékrendű és munkaalapú; a bevándorlás természetes, elfogadott és támogatott jelenség; a nemzeti hovatartozást pedig egyre inkább háttérbe szorítja az úgynevezett európai identitás. Kizárólag e liberális megközelítés uralkodóvá válása esetén érhető el, hogy az EU-tagállamok polgárai idővel elfogadják az EU hatásköreinek további bővítését és egy föderális Európai Unió létrehozását, így nem meglepő, hogy a nyugat-európai liberális elit veszélyforrásként tekint azokra a politikai erőkre és országokra, melyek nem az általuk preferált állammodellt kívánják meghonosítani, hanem más értékrenden alapuló államberendezkedést és kormányzati filozófiát próbálnak létrehozni/fenntartani. S mivel a nyugat-európai liberális elit veszélyforrást lát ebben, fel is kíván lépni ellene, mivel sikeressége esetén mintaadóvá válhat, ezáltal megcáfolva az értéksemleges – de valójában a liberális ideológián alapuló – állammodell kizárólagosságának eszméjét.

Mindezt jól példázza Magyarország esete is: a 2010-ben kétharmados parlamenti többséghez jutó Fidesz-KDNP egy nemzeti konzervatív értékekre épülő kereszténydemokrata államot hozott létre az elmúlt tíz év során, melyben a többségi demokráciamodell és a good government kormányzási szemlélet került előtérbe. A 2010 előtti rendszerrel való gyökeres szakítást szimbolizálta, hogy a megújuló állam alapjait egy 2012-től hatályos, új

⁷⁹ POKOL 2019. 50-51. o.

Alaptörvényben fektetette le az Országgyűlés, az ország hivatalos neve pedig Magyar Köztársaságról Magyarországra változott. Bár mindez a magyar állampolgárok többségének támogatásával történt – a Fidesz-KDNP 2010 után a 2014-es és a 2018-as választások során is kétharmados parlamenti többséget szerzett – a nyugat-európai liberális elit különféle jogállamisággal kapcsolatos vizsgálatok útján azóta is folyamatosan támadja az újjászervezett magyar állam és politikai rendszer elemeit. Ez utóbbiak „csúcspontjai” – a számos Magyarországról szóló vita és határozat mellett – az Európai Parlamentben (EP) 2013-ban elfogadott Tavares-jelentés az alapjogok magyarországi helyzetéről, valamint a 2018-ban megszavazott, és többek között az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikk (1) bekezdésében⁸⁰ meghatározott eljárás kezdeményezéséről szóló Sargentini-jelentés voltak.⁸¹ A magyarországi demokrácia és jogállamiság helyzetét és a 7-es cikk szerinti eljárást az EP liberális többsége azóta is napirenden tartja.⁸² Mindemellett a nyugat-európai politikai elit a koronavírus-járvány kapcsán talán minden korábbinál erőteljesebb szuverenitáscsökkentő lépést kíván véghez vinni, mellyel adott esetben hatékonyan korlátozható a fősodorral egyet nem értő tagállami kormányok döntési szabadsága: jelen írással egyidőben zajlik az EU 2021-2027 közötti költségvetésének és a koronavírus-járvány utáni fellendülést elősegíteni hivatott európai helyreállítási terv⁸³ elfogadásának folyamata, mely során egy jogállamisági mechanizmust

⁸⁰ Az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikk (1) bekezdése: „A Tanács, a tagállamok egyharmada, az Európai Parlament vagy az Európai Bizottság indokolással ellátott javaslata alapján, tagjainak négyötödös többségével és az Európai Parlament egyetértésének elnyerését követően megállapíthatja, hogy fennáll az egyértelmű veszélye annak, hogy egy tagállam súlyosan megsérti a 2. cikkben említett értékeket. Mielőtt ilyen megállapítást tenne, a Tanács meghallgatja a kérdéses tagállamot, és ugyanezen eljárásnak megfelelően ajánlásokat tehet neki. A Tanács rendszeresen ellenőrzi, hogy azok az okok, amelyek alapján ilyen megállapítást tett, továbbra is fennállnak-e”. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>. (letöltés dátuma: 2020.03.06., 0:11)

⁸¹ A nyugat-európai liberális elit mellett az amerikai liberálisok is nyomást gyakoroltak. Erre a legintenzívebben a 2011-es alkotmányozás időszakában került sor: a demokrata párti Barack Obama elnök külügyminisztere, Hillary Clinton júniusi magyarországi látogatásán aggodalmát fejezte ki az alkotmányos változások miatt, december 23-án pedig levelet küldött Orbán Viktor miniszterelnöknek. Ebben így fogalmazott: „Két hét van Magyarország új alaptörvénye és számos hozzá kapcsolódó, fontos sarkalatos törvény hatálybalépéséig. Sajnálom, hogy a párbeszéd a magyar és az amerikai kormány között, a kormányunk és a fent említett más konstruktív csoportok építő jellegű észrevételei nem vezettek a törvények alapos újragondolásához. Bár teljes mértékben tiszteletben tartom a magyarok jogát arra, hogy Magyarország számára törvényeket alkossanak, a magam részéről mégiscsak sürgetném, hogy fontolja meg a következményeit annak, hogy ha az említett törvények a jövő hónapban változás nélkül lépnek hatályba”. – Népszabadság, 68. évfolyam, 305. szám, 2011.12.30. 7. o.

⁸² 2015 óta Lengyelország is hasonló helyzetben van: a Jog és Igazságosság (PiS) vezette kormánykoalíció szintén nemzeti konzervatív értékeken alapuló kereszténydemokrata szellemiséget képvisel, így mára Magyarország mellett Lengyelországgal szemben is folyamatban van az EU-Szerződés 7-es cikk (1) bekezdése szerinti eljárás.

⁸³ <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/coronavirus/covid-19-economy/>

építenének a rendszerbe. Utóbbi a homályosan megfogalmazott, és ezáltal kettős mérce alkalmazására lehetőséget biztosító jogállamisági elvekre hivatkozva akár hatásos politikai fegyverként is felhasználható például a föderális EU-t elutasító és a nemzetek Európája-modell mellett kiálló tagállami kormányokkal szemben. Nem véletlen, hogy Magyarország és Lengyelország szuverén döntésével élve nem kívánja elfogadni az új eljárásrendet.⁸⁴ Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy a nyugat-európai liberális elit nemcsak az alkotmányozás szabadságában kívánja korlátozni a tagállamokat, a 2015-ben kezdődött bevándorlási válság kapcsán az államfogalomhoz köthető másik két szabadság ellen is támadást indított: a schengeni övezet külső határán elhelyezkedő országok szigorú határvédelmi lépéseinek bírálatával az államterület védelmének szabadságában, a kötelező betelepítési kvóta, majd az erre épülő ún. „áttelepítési keret-mechanizmus”⁸⁵ tervével pedig a társadalom megszerzésének szabadságában próbálta meg korlátozni a tagállamokat.⁸⁶ Főleg az utóbbi ügyében volt aktív a nyugati-európai liberális elit, ami nem meglepő, hiszen a föderális Európai Unió megvalósítása esélytelen a multikulturális társadalmak kialakítása nélkül.

⁸⁴ <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20201116-orban-viktor-magyarorszag-megvetozza-az-unios-budzet-es-a-helyreallitasi-alapot>

⁸⁵ Alapjogokért Központ: Tízezer nyi migránst kellene befogadnia Magyarországnak az új kvótatervek alapján. – <http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2018/09/Tizezernyi-migranst-kellene-befogadnia-Magyarorszag-nak.pdf> (letöltés dátuma: 2020.03.06., 00:22)

⁸⁶ A jogállamisági vizsgálatok folytatásával ellentétben a kvótatervek és a határvédelem bírálatára – legalábbis egyelőre – háttérbe szorult az elmúlt időszakban. Sőt, a szigorú határvédelmet – miután Recep Tayyip Erdoğan török államfő 2020 február végén bejelentette, hogy országa megnyitja a határait a bevándorlók előtt – már a nyugat-európai liberális elit is kénytelen támogatni. Ennek azonban elsősorban politikai okai vannak: 2015-ben a „Wilkommenskultur” jegyében szorgalmazták az illegális bevándorlók Európába érkezését, de mindez súlyos politikai következményekkel járt, hiszen Európa-szerte megerősödtek a bevándorlásellenes erők.

Irodalomjegyzék

Ablonczy Bálint (2011): Az alkotmány nyomában – Beszélgetések Szájer Józseffel és Gulyás Gergellyel. Elektromédia Kft., Internetes elérhetőség: <http://mek.oszk.hu/14000/14071/14071.pdf>

Baksay Gergely, Palotai Dániel (2017): Válságkezelés és gazdasági reformok Magyarországon (2010-2016). Közgazdasági Szemle, 64. évf., 7-8. sz. Internetes elérhetőség: http://real.mtak.hu/60030/1/02_BaksayPalotaiA_u.pdf

Bihari Mihály (2009): A négy fő politikai ideológia In: Bihari Mihály, Pokol Béla (szerk.): Politológia, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Boin, Arjen (2009): The New World of Crises and Crisis Management: Implications for Policymaking and Research. In: Review of Policy Research, 26. évfolyam, 4. szám, 2009. július. Internetes elérhetőség: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/15411338/2009/26/4>

Chesterton, Gilbert Keith (2004): Igazságot! Szent István Társulat, Budapest.

Ignits Györgyi, Varga Livia (2016): A közfoglalkoztatás hatása a bűncselekmények számának alakulására. Internetes elérhetőség: <https://kozfoglalkoztataskormany.hu/download/b/f6/71000/A%20k%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1s%20hat%C3%A1sa%20a%20b%C5%B1ncselekm%C3%A9nyek%20sz%C3%A1m%C3%A1nak%20alakul%C3%A1s%C3%A1ra.pdf> (letöltés dátuma: 2020. május 3., 1:34).

Klicsu László (2019): Közpénzügyek. A gazdasági alkotmányosság alapjai. In Trócsányi László, Schanda Balázs, Csink László (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba (Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest.

Matolcsy György (2015): Egyensúly és növekedés – Konszolidáció és stabilizáció Magyarországon 2010-2014. Kairosz Kiadó, Budapest.

Matolcsy György (2019): A sikeres válságkezelés a 12 gazdasági fordulat tükrében, Polgári Szemle, 15. évf., 1–3. sz. Internetes elérhetőség: <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/163->

[gazdasagi-es-penzugyi-innovaciok/1017-a-siker-es-valsagkezeles-a-12-gazdasagi-fordulat-tukreben](#)

Pokol Béla (2019): Pokol Béla: Többségi demokrácia és hatalommegosztás. In Kommentár, 2019/3. Internetes elérhetőség: <http://kommentar.info.hu/cikk/2019/3/tobbsegi-demokracia-es-hatalommegosztas> (letöltés dátuma: 2020. március 10., 12:45).

Sárközy Tamás (2019): Illiberális kormányzás a liberális európai Unióban (Politikailag igen sikeres túlhajtott plebejus kormányzás) – A harmadik Orbán-kormány, 2014-2018. Park Könyvkiadó, Budapest, 2019.

Sshanda Balázs (2019): Az államalkotó tényezők. In Trócsányi László, Schanda Balázs, Csink László (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba (Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2019.

Stumpf István (2009): Az állam újrafelfedezése és a Neoweberiánus állam. In OKRI Szemle, 1. kötet. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2009. Internetes elérhetőség: https://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/009_stumpf.pdf

Tellér Gyula (2014): Született-e „Orbán-rendszer” 2010 és 2014 között? In Nagyvilág, 2014/3.